

PK-YRITYSBAROMETRI SYKSY 2020

Sisällys

ESIPUHE	3
TIIVISTELMÄ	4
1. AINEISTO	6
2. PK-YRITYKSET KANSANTALOUDESSA	9
3. SUHDANTEET	10
3.1 Yleiset suhdannenäkymät	10
3.2 Liikevaihto	12
3.3 Kannattavuus	13
3.4 Vakavaraisuus	14
3.5 Investoinnit	15
3.6 Innovaatiot sekä tuotannon ja tuotteiden kehitys	16
3.7 Henkilökunnan määrä	17
3.8 Vienti ja liiketoiminta ulkomailla	18
3.9 Tuonti	19
3.10 Tuotantokustannukset	20
3.11 Inflaatio-odotukset	21
4. KEHITTYMINEN JA KANSAINVÄLISTYMINEN	22
4.1 Kasvu	22
4.2 Uusiutuminen	24
4.3 Kansainvälistyminen	25
4.4 Kansainvälistymispalvelujen käyttäminen pk-yrityksissä	27
4.5 Pk-yritysten kehittämistarpeet ja -esteet	29
5. TOIMINTAYMPÄRISTÖ	31
5.1 Rahoitus	31
5.2 Maksuvaikeudet	35
5.3 Digitaalisuus liiketoiminnassa	36
6. YHTEENVETO ALUEELLISISTA TULOKSISTA	39
PK-YRITYSBAROMETRIN ALUEJAKO	41

PK-YRITYSBAROMETRI

Kustantaja:
Suomen Yrittäjät ry
PL 999, 00101 Helsinki
puhelin 09 229 221

TÄMÄN RAPORTIN OVAT LAATINEET SUOMEN YRITTÄJIEN:

- pääekonomisti **Mika Kuismanen**
- ekonomisti **Petri Malinen**
- ekonomisti **Sampo Seppänen**

Julkaisun ulkoasu ja taitto:
Aste Helsinki Oy, Lea Hult
Painopaikka: EuraPrint Oy

Esipuhe

Suomen Yrittäjät, Finnvera ja työ- ja elinkeinoministeriö tekevät kaksi kertaa vuodessa Pk-yritysbarometrin, joka kuvaa pienten ja keskisuurten yritysten toimintaa ja taloudellista toimintaympäristöä. Syksyn 2020 Pk-yritysbarometri perustuu 5 100 pk-yrityksen vastauksiin. Se kuvaa siten kattavasti suomalaisten pk-yritysten käsityksiä taloudellisen toimintaympäristön muutoksista sekä yritysten liiketoimintaan ja kehitysnäkymiin vaikuttavista tekijöistä.

Raportissa tarkastellaan pk-yritysten suhdanneodotuksia ja kehitystä, kasvua ja uusiutumista, kansainvälistymistä, kehittymistä sekä investointeja ja rahoitustilannetta.

Barometri julkaistaan sekä valtakunnallisena että alueellisina raportteina. Valtakunnallisessa raportissa tuloksia käsitellään koko pk-sektorin näkökulmasta ja myös päätoimialoittain teollisuuteen, rakentamiseen, kauppaan ja palveluihin jaoteltuna. Alueraportteissa kehitystä verrataan erityisesti kyseisen alueen yritysten ja koko maan välillä.

Tällä kierroksella, osana Pk-yritysbarometria selvitettiin koronaviruksen vaikutuksia suomalaisiin pk-yrityksiin. Tämä osio julkaistiin erikseen 21.8.2020.

Helsingissä 9.9.2020

Mikael Pentikäinen
toimitusjohtaja
Suomen Yrittäjät

Pauli Heikkilä
toimitusjohtaja
Finnvera Oyj

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Ilona Lundström
osastopäällikkö
työ- ja elinkeinoministeriö

Tiivistelmä

Pk-yritykset ovat olleet kuluvana vuonna hyvin poikkeuksellisessa tilanteessa koronaviruksen leviämisestä johtuneen kriisin vuoksi. Poikkeuksellinen tilanne heijastuu suoraan pienten ja keskisuurten yritysten odotuksiin lähiajan suhdannekehityksestä. Odotukset ovat laskeneet voimakkaasti.

Suhdannenäkymien saldoluku laski keväästä 20 yksiköllä arvoon miinus 11. Pk-yrityksistä 21 prosenttia arvioi suhdanteiden paranevan seuraavien 12 kuukauden aikana ja 32 prosenttia arvioi niiden heikkenevän.

Odotukset liikevaihdon kasvusta hiipuvat ja investointien odotetaan laskevan

Odotukset liikevaihdon kehityksestä vastaavat pitkälti yleisiä suhdanneodotuksia: ne ovat laskeneet samaan aikaan kun yleiset suhdanneodotukset ovat heikentyneet. Saldoluku laski kevään barometrissa 24 yksikköä ja saa arvon miinus kaksi. Tämä on poikkeuksellisen alhainen arvo, mutta onneksi vielä hieman korkeampi kuin finanssikriisin aikana.

Kannattavuusodotukset ovat liikevaihto-odotusten tapaan heikentyneet: odotukset kannattavuudesta ovat suunnilleen samalla tasolla, kuin ne olivat finanssikriisin aikana. Epävarmuus tulevasta on niin suurta, että saldoluku laski keväästä 19 yksikköä ja on nyt miinus 9.

Vakavaraisuuden kasvua odottaa hyvin harva pk-yritys. Poikkeuksellisen kevään jälkeen odotukset vakavaraisuuden kehityksestä ovat laskeneet voimakkaasti. Saldoluku laski voimakkaasti ja saa arvon kaksi. Laskua edellisestä barometrissa on 18 yksikköä.

Pk-yritykset arvioivat vähentävänsä investointejaan merkittävästi lähiaikoina. Kaikilla päätoimialoilla on enemmän investointejaan vähentäviä yrityksiä kuin niitä, joissa investoinnit lisääntyvät. Rakentamisessa odotukset investointien lähiajan kehityksestä ovat heikoimmat, ja saldoluku saa arvon miinus 17. Investointien arvon muutosodotusten saldoluku päättyi lukemaan miinus 13. Saldoluvun arvo laski yhdeksän yksikköä keväästä. Heikko tulos kertoo poikkeuksellisen suuresta epävarmuudesta talouskasvun ja toimintaympäristön suhteen.

Pk-yritykset pyrkivät pitämään kiinni osaavasta työvoimasta

Pk-yritykset huolehtivat henkilökunnasta ja sinnittelevät heikon taloustilanteen yli pitämällä kiinni henkilöstöstään. Tämä sama kehitys on nähtävissä tässä barometrissa. Vaikka talous on supistunut ja tulevaisuuden näkymät muuttuneet poikkeuksellisen epävarmoiksi, henkilöstön määrän ei oleteta merkittävästi pienenevän.

Tilanteen vaikeudesta kertoo se, että odotusten saldoluku laski keväästä 11 yksikköä ja päättyi arvoon miinus kaksi. Positiivista tilanteesta on se, että edelleenkin suuri enemmistö, eli 70 prosenttia pk-yrityksistä aikoo säilyttää nykyisen henkilömääränsä.

Kasvua uusiutumisesta ja kansainvälistymisestä

Positiivista on se, että vaikka tilanne on epävarma ja talouskasvu alenee selvästi, mahdollisuuksien mukaan kasvamaan pyrkivien yritysten osuus on pysynyt ennallaan. Myöskään voimakkaasti kasvuha-

kuisten yritysten määrä ei ole romahtanut, vaikka niiden osuus onkin puolen vuoden takaisesta tipunut kahdella prosenttiyksiköllä.

Yritykset hakevat menestystä ja kilpailuetua useasta lähteestä. Kansainvälisyys on yhä useammalle pk-yritykselle arkipäivää, ja kasvua sekä menestystä haetaan ulkomaankaupasta. Pk-yritykset vievät tuotteitaan tai palveluitaan yleisimmin laskua vastaan ilman luottovakuutusta. Vaikka näiden yritysten määrä on hiukan vähentynyt viime vuosina, kehitystä pitäisi kiihdyttää.

Suomessa on yrityksille tarjolla kansainvälistymispalveluita useasta lähteestä. Järjestelyllä on omat etunsa, sillä usein yritysten tarpeet kansainvälistymisessä poikkeavat paljon toisistaan. Esimerkiksi voimakkaasti kasvuhakuiset yritykset tarvitsevat ja käyttävät kaikkia kansainvälistymispalveluita paljon. Palveluiden käyttö on lisääntynyt ja niihin ollaan myös kokonaisuudessaan varsin tyytyväisiä.

Poikkeustilanteeseen luotua yritysrahoitusta hyödynnetty

Tiukentuneesta pankkitoiminnan sääntelystä ja yritysten heikentyneestä luottokelpoisuudesta huolimatta poikkeustilanne näkyy pk-yritysten ulkoisen rahoituksen käytössä yllättävällä tavalla: yhä useammalla yrityksellä on lainaa pankista tai muusta rahoituslaitoksesta.

Rahoituksen yleinen saatavuus näyttäisi parantuneen hieman, ja rahoitusta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana ottaneiden pk-yritysten määrä nousi. Pk-yritykset myös aikovat hakea rahoitusta seuraavien 12 kuukauden aikana hieman enemmän kuin edellisen barometrin aikaan. Jul-

kiset tukitoimet lienevät ainakin osaltaan lisänneet saatavuutta.

Suhdanneodotusten heikentyminen ja haastava kevät näkyvät siinä, että rahoitusta käyttöpääomaksi hakevien osuus on kaksinkertaistunut.

Pankkikeskeisyys on pk-yritysten rahoituksessa edelleen yleistä, vaikka se on laskenut voimakkaasti aiemmasta. Business Finland ja ELY-keskukset ovat nousseet pankkilainojen tärkeimmiksi vaihtoehdoiksi. Suurta ja nopeaa muutosta selittää koronapandemian vuoksi myönnetty julkinen häiriörahoitus.

Poikkeuksellisen kevään seurauksena pk-yritysten kassatilanne on heikentynyt alkuvuodesta. Tällä kertaa 19 prosenttia yrityksistä raportoi vaikeuksista hoitaa maksujaan viimeksi kuluneen kolmen kuukauden aikana.

Digitalisaatioloikka antaa vielä odottaa

Pk-yritysten digitaalisten palveluiden käyttö on edistynyt hieman viimeisen vuoden aikana. Erityisesti sosiaaliseen mediaan ja verkkokauppaan on panostettu aiempaa enemmän. Sosiaalista mediaa käyttää nyt 60 prosenttia pk-yrityksistä. Verkkokaupan kautta liiketoimintaa tekee 17 prosenttia pk-yrityksistä.

Digitaalisuuden hyödyt ovat nousseet hieman edelliseen barometriin nähden. Yritykset pitävät digitaalisuuden tuomia mahdollisuuksia eri liiketoiminnan osa-alueille pääosin merkittävänä tai kohtalaisen merkittävänä.

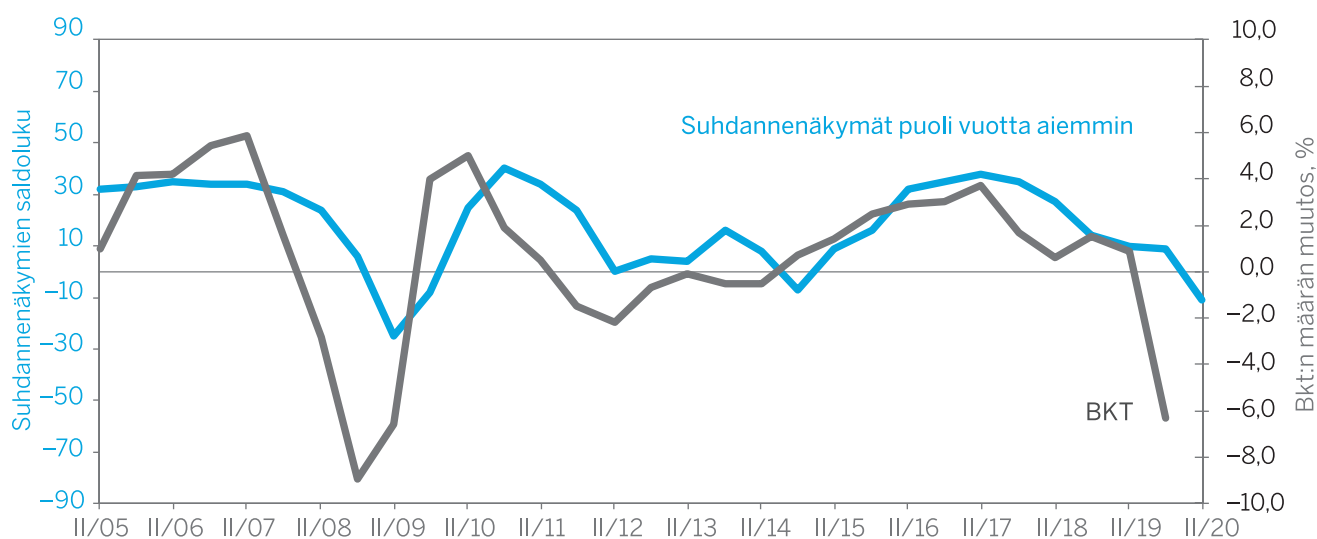
Digitalisaatiossa olisi yksi avain helpottaa pk-yritysten taloushallintoon liittyviä velvoitteita ja työväihteitä. Eniten helpotusta haluttaisiin paperikuittien käsittelyyn ja selvittelyyn, joista haluttaisiin eron.

1. Aineisto

Pk-yritysbarometri mittaa pienten ja keski suurten yritysten näkemyksiä niiden toimintaan vaikuttavien taloudellisten tekijöiden muutoksista kahdesti vuodessa. Suhdannekysymysten lisäksi barometri luotaa yritysten toimintaympäristöön vaikuttavia rakenteellisia tekijöitä, kuten pk-yritysten kasvustrategiaa, rahoitusta ja uusiutumista.

Taloustutkimus Oy toteutti syksyn 2020 Pk-yritysbarometrin internet- ja puhelinkyselynä kesä- ja heinäkuussa 2020. Kyselyyn vastasi 5 051 suomalaisen pk-yrityksen edustajaa. Otanta on poimittu kiintiöidyllä satunnaisotannalla Bisnoden Selector B2B palvelusta ja Suomen Yrittäjien jäsenrekisteristä. Otoksessa on kiintiöity yritysten toimiala (TOL

Kuva 1: Pk-yritysbarometrin suhdannenäkymät ja BKT:n määrän muutos

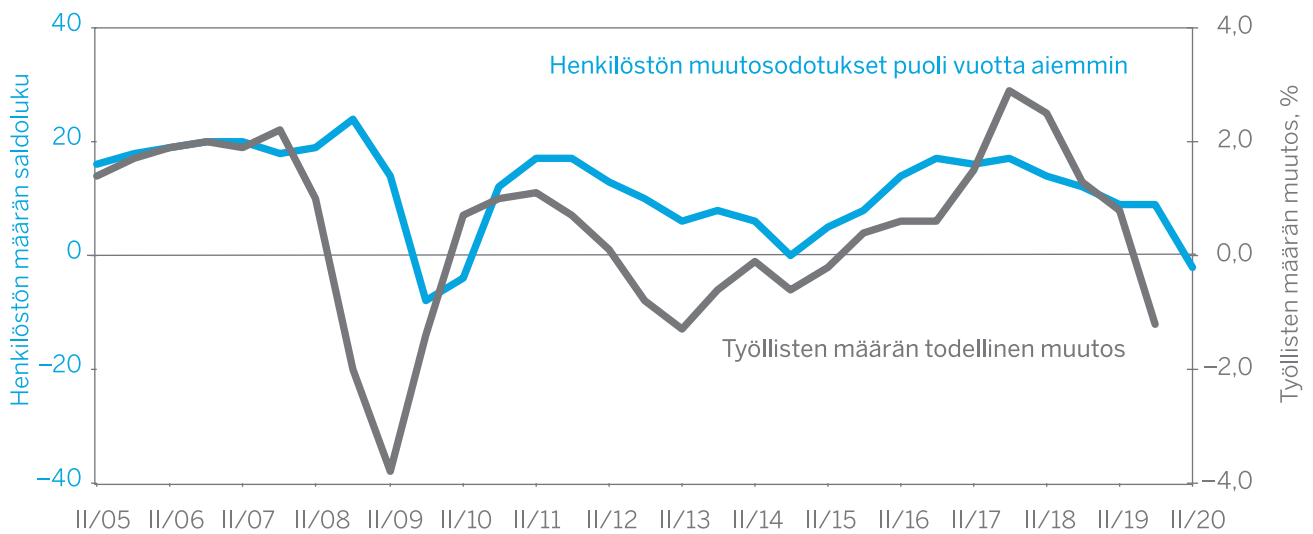

2008), kokoluokka ja sijainti. Tulosten laskentaan aineistoa on oikaistu. Näin aineisto pyrkii vastaamaan mahdollisimman hyvin Suomen pienten ja keski suurten yritysten todellista rakennetta.

Laajalla pk-yritysten odotuksia kuvaavalla aineistolla pyritään ennakoimaan talouden suhdannekäänteitä sekä kiinnittämään huomiota niihin talouspolitiikan toimiin, joilla yritysten toimintaedellytyksiin voidaan vaikuttaa.

Barometrin kotimarkkinayrityksiin painottuvassa otoksessa pk-yritysten suhdannevaihtelut ovat yleensä seuranneet suurten vientiteollisuusyritysten suhdannerytmiä viiveellä, mutta tällä kertaa tilanne on päinvastainen. Koronaviruksen vaikutukset talouteen ja tulevaisuuteen näkyvät korostetun selvästi pk-yritysten kotimarkkinoihin painottuvassa otoksessa.

Kuva 2: Pk-yritysbarometrin odotukset henkilöstömäärästä ja työllisyyden muutos

Taulukko 1: Aineiston rakenne

		n=	%
PÄÄTOIMIALA	Teollisuus	409	8
	Rakentaminen	796	16
	Kauppa	856	17
	Palvelut	3 007	59
HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ	Alle 5 henkilöä	2 990	59
	5–9 henkilöä	1 064	21
	10–19 henkilöä	507	10
	20–49 henkilöä	355	7
	50+ henkilöä	152	3
LIIKEVAIHTO	alle 0,2 miljoonaa euroa	2 207	44
	0,2–0,49 miljoonaa euroa	855	17
	0,5–0,99 miljoonaa euroa	703	14
	1,0–1,49 miljoonaa euroa	269	5
	1,5–1,99 miljoonaa euroa	182	4
	2,0–4,99 miljoonaa euroa	479	9
	5 miljoonaa euroa tai yli	331	7
ALUE (MAAKUNTA)	Helsinki	814	16
	Pääkaupunkiseutu	407	8
	Uusimaa	509	10
	Varsinais-Suomi	487	10
	Satakunta	212	4
	Kanta-Häme	153	3
	Päijät-Häme	180	4
	Pirkanmaa	463	9
	Kymenlaakso	138	3
	Etelä-Karjala	105	2
	Etelä-Savo	135	3
	Pohjois-Savo	189	4
	Pohjois-Karjala	124	2
	Keski-Suomi	226	4
	Etelä-Pohjanmaa	174	3
	Pohjanmaa	177	4
	Keski-Pohjanmaa	61	1
	Pohjois-Pohjanmaa	292	6
	Kainuu	56	1
	Lappi	165	3
YRITYKSEN PERUSTAMISVUOSI	Ennen 1990	1 091	22
	1990–1999	873	17
	2000–2009	1 180	24
	2010–	1 879	37
YRITYKSEN KASVUHAKUISUUS	Voimakkaasti kasvuhakuinen	347	7
	Kasvaa mahdollisuuksien mukaan	1 722	34
	Pyrkii säilyttämään asemansa	1 632	32
	Ei kasvutavoitteita	1 153	23
	Toiminta loppuu seuraavan vuoden aikana	197	4
YHTEENSÄ		5 051	100

2. Pk-yritykset kansantaloudessa

Tilastokeskuksen tuoreimman Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilaston mukaan Suomessa oli vuonna 2018 noin 286 000 yritystä ilman maa-, metsä- ja kalatalouden toimialoja. Edelliseen vuoteen verrattuna yritysten lukumäärä laski noin 900:lla.

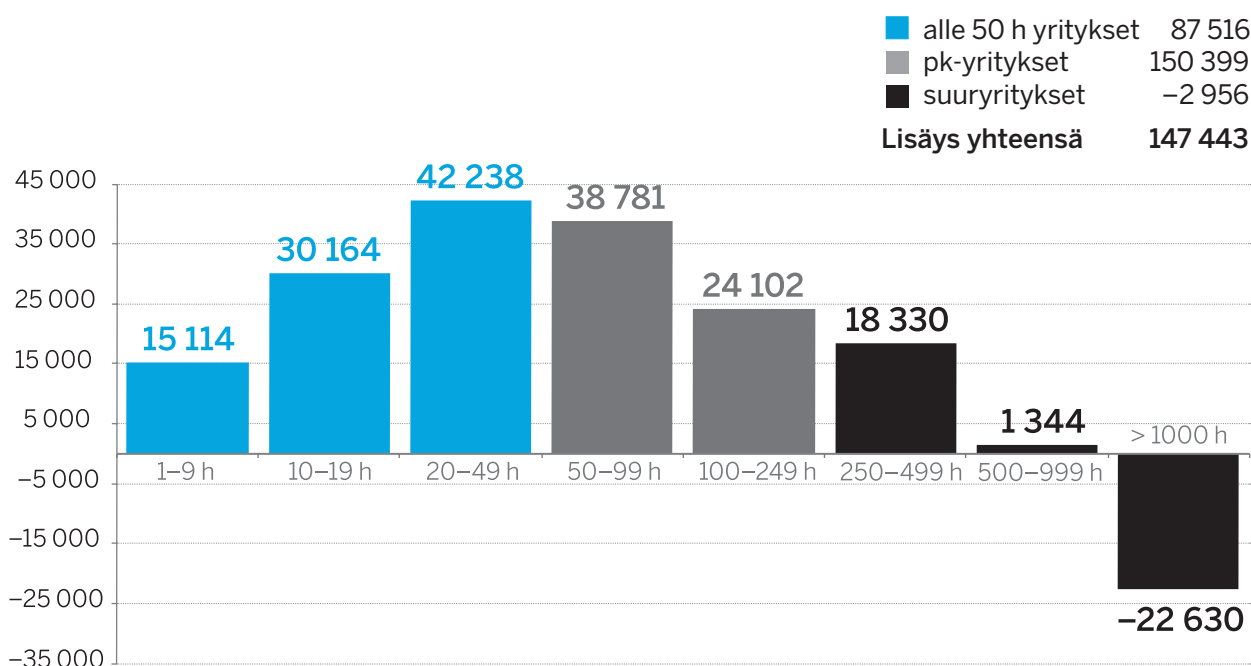
Alle kymmenen henkilöä työllistävien mikroyritysten osuus koko yrityskannasta oli vuonna 2018 noin 93,0 prosenttia. Kaikkien pk-yritysten eli alle 250 henkilöä työllistävien yritysten osuus pysyi ennallaan 99,8 prosentissa.

Suomalaisten yritysten liikevaihtoa kertyi toissa vuonna 434 miljardia euroa. Kohtuullisen talouskehityksen seurauksena yritysten yhteenlaskettu liikevaihto kasvoi. Kasvua kertyi edellisestä vuodesta reilut kuusi prosenttia. Pk-sektorin osuus vuonna 2018 oli 58 prosenttia kaikkien suomalaisyritysten liikevaihdosta. Tämä osuus laski yhden prosenttiyksikön edellisestä vuodesta.

Suomalaiset yritykset (pl. maa-, metsä-, ja kalatalous) työllistivät toissa vuonna 1 447 000 henkilöä, kun työllisten määrä muunnetaan kokopäiväisiksi työpaikoiksi. Mikroyritysten eli 1–9 henkeä työllistävien yritysten osuus tästä työllisten määrästä oli hieman vajaa neljännes ja koko pk-sektorin 64,6 prosenttia.

Vuosina 2001–2018 työpaikkojen nettolisäys kertyi kokonaisuudessaan pk-yrityksiin. Kaikkein eniten henkilöstön määrä kasvoi pienissä yrityksissä. Sen sijaan suurissa, yli 250 henkilöä työllistävissä yrityksissä henkilöstöä oli vuonna 2018 hieman vähemmän kuin vuosituhaten alussa. Suuryritysten työllisten määrän laskua selittää osin monien toimintojen yhtiöittäminen ja ulkoistaminen. Yritysten henkilömäärien vertailussa on myös huomattava, että kasvaessaan yritykset siirtyvät kokoluokasta toiseen.

Kuva 3: Työllisten määrän muutos erikokoisissa yrityksissä vuosina 2001–2018

Lähde: Tilastokeskus.

Henkilömäärät muunnettu kokopäiväisiksi työpaikoiksi, pl. maa-, metsä- ja kalatalous

3. Suhdanteet

3.1 YLEISET SUHDANNENÄKYMÄT

Pk-yritysten suhdanneodotukset ovat laskeneet poikkeuksellisen kevään jälkeen voimakkaasti. Suhdannenäkymien saldoluku laski kevästä 20 yksiköllä. Vuodessa laskua on kertynyt 21 yksikköä. Talouden tila on epävarma ja pk-yritysten odotukset ovat negatiiviset, suhdanneodotusten saadessa arvon miinus 11. Talouden odotetaan supistuvan vuoden aikana selvästi. Odotusten heikkeneminen vastaa pitkälle yleistä käsitystä kansantalouden kehityksestä. On kuitenkin syytä korostaa, että sekä talouden tilaan että pk-yritysten odotuksiin liittyy poikkeuksellisen merkittävää epävarmuutta.

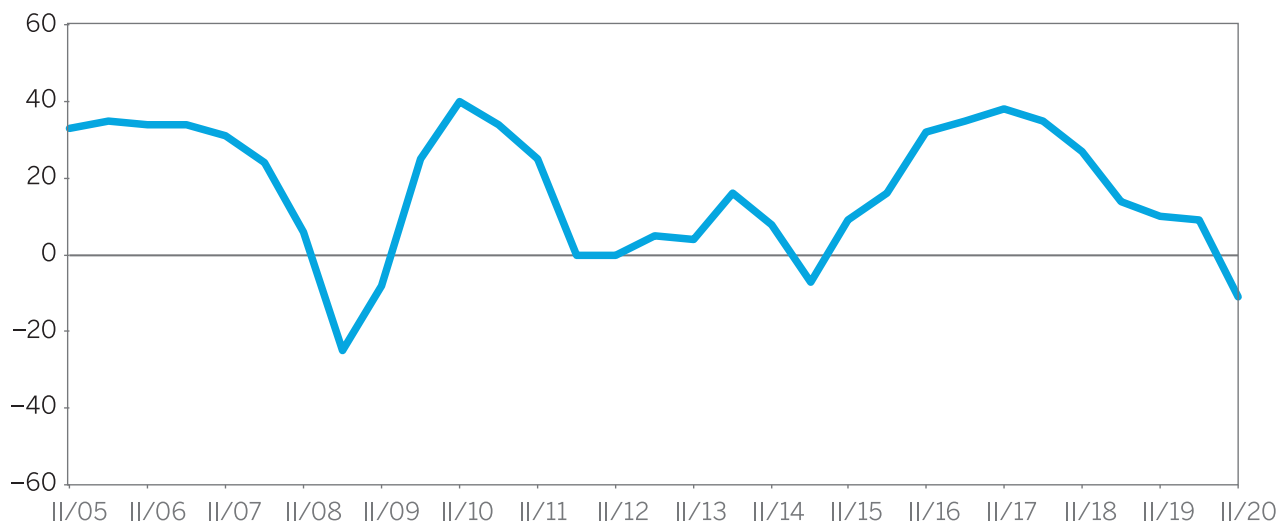
Odotusten laskua selittää maailmanlaajuinen pandemia, jonka seurauksena talous on supistunut voimakkaasti kaikilla keskeisillä markkina-alueillamme. Kotimaassa korona on leikannut voimakkaasti yksityistä kulutusta, mutta sen odotetaan

vähitellen nousevan lähemmäksi aiempaa tasoa. Epävarmuus yksityisen kulutuksen palautumisesta on kuitenkin suurta ja riippuu paljon siitä, miten pandemia kehittyy.

Pk-yrityksistä 21 prosenttia arvioi suhdanteiden paranevan seuraavien 12 kuukauden aikana ja 32 prosenttia pelkää niiden heikkenevän. Edellisessä barometrissa parempia suhdanteita ennakoivia oli viisi prosenttiyksikköä enemmän ja heikkeneviä suhdanteita ennakoivia 15 prosenttiyksikköä vähemmän.

Toimialoittain tarkasteltuna suurin muutos tapahtui palveluissa, jossa saldoluku laski 22 yksikköä tasolle miinus 9. Myös kaikilla muilla päätoimialoilla muutos oli voimakkaasti negatiivinen. Korkein saldoluku on rakentamisessa, mutta sielläkin odotukset ovat lähes yhtä heikot kuin palveluissa. Vai-

Kuva 4: Suhdannenäkymät, saldoluku

meinta kehitys on teollisuudessa ja kaupan alalla, joissa molemmissa odotukset painuivat yleistä tasoa alemmaksi.

Erityisesti suurempien pk-yritysten odotukset ovat lähitulevaisuuden suhteen pessimistisemmät kuin pienempien mikroyritysten. Vaikka kaikkien pk-yritysten odotukset ovat selvästi negatiivisen, on hajonta suurta. Samaan aikaan kun suurempien, yli 50 henkilöä työllistävien yritysten odotukset saavat arvon miinus 34, pienimmät alle viiden hengen yritykset saavat arvon miinus seitsemän. Suurin hajonta odotuksissa on yli ja alle 50 henkilön pk-yritysten välillä.

Tuloksissa näkyy kuluneen kevään poikkeuksellinen tilanne. Pk-yritysten aiemmin maltillisesti kehittynyt suhdannetilanne heikkeni voimakkaasti, kun yhteiskuntaa jouduttiin sulkemaan laajasti. Barometrin mukaan suhdannetilanne on tällä hetkellä lähes joka kolmannella yrityksellä heikompi kuin vuosi sitten, ja tämänhetkistä tilannetta kuvaava saldoluku saa arvon miinus 28. Saldoluku on tippunut edellisessä barometrissa 34 yksikköä. Tilanne on heikentynyt kaikilla päätoimialoilla. Voimakkainta muutos on ollut palveluissa. Lievästi muita parempi tilanne on rakentamisessa, jossa joka viides yritys sanoo nykytilanteen olevan vuodentakaisista parempi.

Taulukko 2: Suhdannenäkymät seuraavan 12 kuukauden aikana

	Paranevat %	Pysyvät ennallaan %	Heikkenevät %	Saldoluku */
Kaikki yritykset	21	47	32	-11
Toimialoittain				
Teollisuus	21	43	36	-15
Rakentaminen	20	52	28	-8
Kauppa	21	45	34	-13
Palvelut	22	47	31	-9
Kasvuhakuisuuden mukaan				
Voimakkaasti kasvuhakuiset	60	26	14	46
Kasvuhakuiset	31	40	29	2
Asemansa säilyttäjät	14	49	37	-23
Ei kasvutavoitetta	8	64	28	-20
Toimintansa lopettavat	3	35	62	-59
Kokoluokittain				
alle 5 henkilöä	21	51	28	-7
5–9 henkilöä	23	41	36	-13
10–19 henkilöä	22	43	35	-13
20–49 henkilöä	22	40	38	-16
yli 50 henkilöä	12	42	46	-34
Perustamisvuoden mukaan				
ennen 1990	12	46	42	-30
1990–1999	16	49	35	-19
2000–2009	18	50	32	-14
2010 jälkeen	31	45	24	7

*/ Saldoluku on laskettu "paranevat" ja "heikkenevät" -vastausten osuuksien erotuksena.

3.2 LIIKEVAIHTO

Odotukset liikevaihdon kehityksestä ovat laskeneet samaan aikaan kun yleiset suhdanneodotukset ovat heikentyneet voimakkaasti. Saldoluku laski kevään barometrista 24 yksikköä ja saa arvon miinus kaksi. Tämä on poikkeuksellisen alhainen arvo, mutta tois- taiseksi hieman parempi kuin finanssikriisin aikana.

Korkeimmat odotukset liikevaihdon kasvusta ovat teollisuudessa, jossa saldoluku on 6. Teollisuuden liikevaihto-odotuksissa näkyy kuitenkin uusien tilausten määrän voimakas väheneminen, ja saldoluku laski 23 yksikköä. Muilla toimialoilla odotukset liikevaihdon kehityksestä ovat negatiiviset. Voimakkainta odotusten lasku on palveluissa, jossa saldoluku tippui 26 yksikköä ja sai arvon miinus kaksi. Kaupassa odotukset ovat voimakkaimmin negatiiviset, kun saldoluku saa arvon miinus kuusi. Rakentamisessa tilanteen odotetaan säilyvän lähellä nykyistä tasoa.

Kokonaisuudessaan pk-yritysten arviot liikevaihdon kehityksestä vaikuttavat olevan lähellä talousennusteita. Kuluvalle vuodelle tehtyjen talousennusteiden mukaan Suomen bruttokansantuotteen ennustetaan supistuvan selvästi, mutta kasvun oletetaan käynnistyvän jälleen ensi vuonna.

Poikkeuksellista tilanteesta on se, että kokoluokka ei näyttäisi vaikuttavan juuri ollenkaan odotuksiin liikevaihdon kehittymisestä. Kokoluokasta riippumatta kaikkien muiden yritysten, paitsi 20–49 henkilöä työllistävien pk-yritysten, odotukset ovat lievästi negatiiviset. 20–49 henkilöä työllistävien pk-yritysten odotukset ovat hiukan muita positiivisemmat saldoluvun saadessa arvon yksi.

Kuva 5: Liikevaihdon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 3: Odotukset liikevaihdon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	31	36	33	-2
Teollisuus	38	30	32	6
Rakentaminen	31	37	32	-1
Kauppa	29	36	35	-6
Palvelut	32	34	34	-2

3.3 KANNATTAVUUS

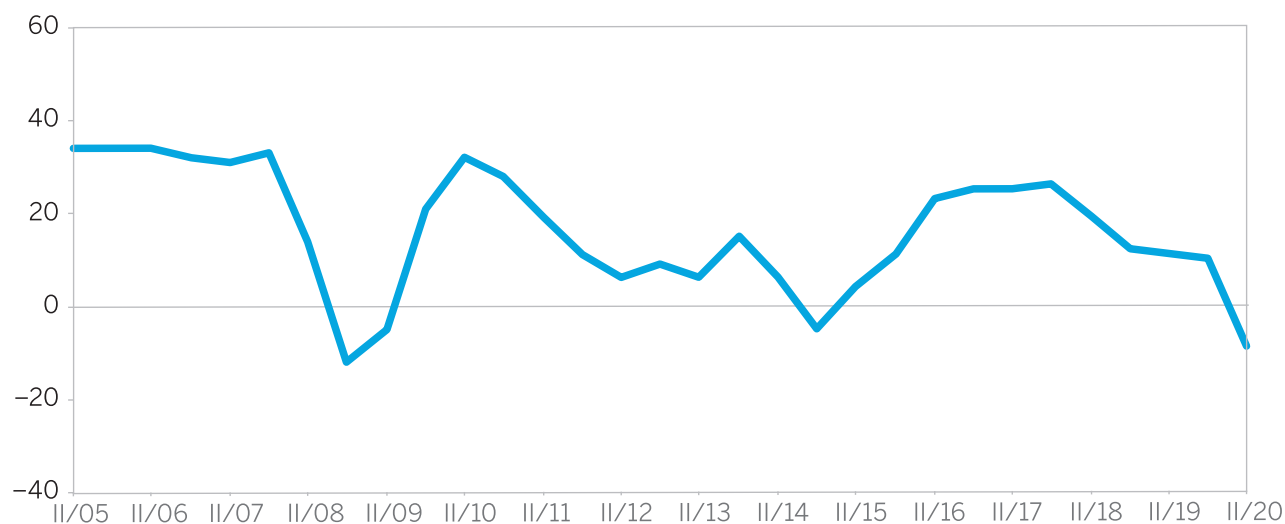
Pk-yritysten kannattavuusodotukset ovat heikentyneet samaan aikaan kun yleinen luottamus on laskenut voimakkaasti. Odotukset kannattavuudesta ovat suunnilleen samalla tasolla, kuin ne olivat finanssikriisin aikana. Epävarmuus tulevasta on niin suurta, että saldoluku laski kevästä 19 yksikköä ja on miinus 9.

Odotukset ovat kehittyneet samaan suuntaan kaikilla päätoimialoilla. Suurin muutos tapahtui palveluissa, jossa odotukset laskivat 23 yksikköä päätyen arvoon miinus yhdeksän. Samaan aikaan rakentamisen odotukset kannattavuuden kehityksestä heikkenivät vähiten, mutta sielläkin laskua

on 10 yksikköä. Vähiten negatiiviset odotukset ovat teollisuudessa. Teollisuuden saldoluku laski 12 yksikköä, päätyen arvoon miinus yksi.

Suurimpien pk-yritysten kannattavuusodotukset ovat selvästi negatiivisemmat kuin pienempien pk-yritysten ja mikroyritysten. Suurimmista pk-yrityksistä vajaa viidennes odottaa kannattavuutensa parantuvan, mutta reilut 40 prosenttia uskoo kannattavuuden heikkenevän. Muissa yrityskokoluokissa odotukset ovat hieman vähemmän negatiiviset. Kaikista pienimmissä pk-yrityksissä odotukset ovat korkeimmat, mutta sielläkin saldoluku saa arvon miinus kuusi.

Kuva 6: Kannattavuuden muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 4: Odotukset kannattavuuden muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	25	41	34	-9
Teollisuus	31	37	32	-1
Rakentaminen	26	43	31	-5
Kauppa	22	42	36	-14
Palvelut	25	41	34	-9

3.4 VAKAVARAISUUS

Aiempaa harvempi pk-yritys odottaa vakavaraisuutensa paranevan. Poikkeuksellisen kevään jälkeen odotukset vakavaraisuuden kehityksestä ovat laskeneet voimakkaasti. Saldoluku laski voimakkaasti edellisestä barometrasta: saldoluku saa arvon kaksi, laskua on 18 yksikköä. Odotukset vakavaraisuuden kehityksestä ovat laskeneet tasolle, jolla ne olivat finanssikriisin aikana.

Negatiiviset muutokset koskevat kaikkia toimialoja. Suurin muutos tapahtui palveluissa, jonka saldoluku laski kevästä 23 yksikköä saaden arvon miinus yksi. Palvelujen saldoluku on samalla toimi-

aloista matalin. Muiden päätoimialojen saldoluvut pysyivät niukasti positiivisina. Kokoluokittain tarkasteltuna erot vakavaraisuudessa ovat tasaiset lukuun ottamatta suurimpia pk-yrityksiä, joiden saldoluku, miinus yhdeksän, on yli kymmenen yksikköä alhaisempi kuin muissa kokoluokissa.

Enintään kymmenen vuotta toimineissa yrityksissä odotetaan positiivisempia vakavaraisuuden muutoksia kuin muissa yrityksissä. On kuitenkin huomattava, että barometrissa mitataan vakavaraisuuden muutoksen suuntaa ja voimakkuutta, ei vakavaraisuuden tasoa.

Kuva 7: Vakavaraisuuden muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 5: Odotukset vakavaraisuuden muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	25	52	23	2
Teollisuus	30	50	20	10
Rakentaminen	27	52	21	6
Kauppa	23	56	21	2
Palvelut	24	51	25	-1

3.5 INVESTOINNIT

Pk-yritykset arvioivat vähentävänsä investointeja merkittävästi lähiaikoina. Alhaisten suhdanne- ja talouskasvuodotusten seurauksena kaikilla päätoimialoilla on enemmän niitä yrityksiä, jotka odottavat vähentävänsä investointeja kuin niitä, joissa investointien odotetaan lisääntyvän. Rakentamisessa odotukset investointien lähiajan kehityksestä ovat heikoimmat, ja saldoluku saa arvon miinus 17. Suurin muutos tapahtui palveluissa, joissa odotukset laskivat 12 yksikköä. Vastaavasti pienin lasku nähtiin kaupan alalla, mutta tämä johtunee siitä, että kaupan alan investointiodotukset olivat jo valmiiksi alhaiset.

Investointien arvon muutosodotusten saldoluku päättyi poikkeuksellisen kehityksen seurauksena lukemaan miinus 13. Saldoluvun arvo laski yhdeksän

yksikköä kevästä. Investointiodotusten heikko kehitys on yhteydessä poikkeuksellisen suureen epävarmuuteen talouskasvun suunnasta ja toimintaympäristön muutoksesta.

Vahvimmat odotukset investointien kasvusta ovat siis teollisuudessa, jossa neljännes pk-yrityksistä suunnittelee kasvattavansa investointeja. Kokonaisuudessaan teollisuuden saldoluku päättyi kuitenkin seitsemän yksikön laskuun.

Myönteinen yllätys investointiodotuksissa on se, että voimakkaasti kasvuhakuisten pk-yritysten investointien kehitystä peilaava saldoluku ei romahtanut suhteessa edelliseen barometriin. Tämä saattaa kertoa siitä, että kasvuodotukset eivät laske pidemmällä aikavälillä koko taloudessa.

Kuva 8: Investointien arvon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 6: Odotukset investointien arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	18	51	31	-13
Teollisuus	25	43	32	-7
Rakentaminen	15	53	32	-17
Kauppa	17	50	33	-16
Palvelut	17	53	30	-13

3.6 INNOVAATIOT SEKÄ TUOTANNON JA TUOTTEIDEN KEHITYS

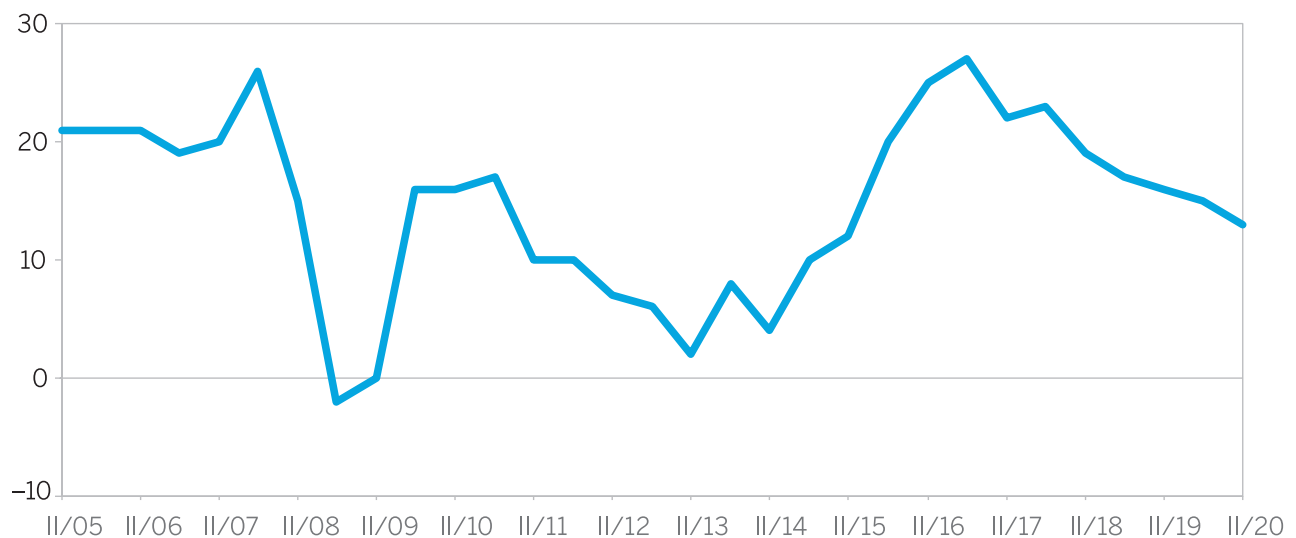
Innovaatiot sekä tuotannon ja tuotteiden kehitys on välttämätön osa yritysten uudistumista ja kasvua. Yritysten tiukka talous on aiempina vuosina vähentänyt mahdollisuuksia aktiiviseen innovointiin ja tuotekehitykseen. Tämän seurauksena yrityksiin on muodostunut painetta toiminnan kehittämiseen.

Poikkeuksellisesta tilanteesta huolimatta näyttäisi siltä, että yritykset ymmärtävät innovaatioiden ja tuotekehityksen merkityksen yrityksen menestymisen lähteenä. Vaikka yritysten tulevaisuudennäkymät ovat tällä hetkellä poikkeuksellisen epävarmoja, yritykset eivät ole lopettamassa innovointia tai tuotannon ja tuotteiden kehitystyötä. Tämä näkyy barometrin tuloksessa, joka laski vain lievästi keväästä.

Hieman entistä harvempi pk-yritys aikoo lisätä panostuksia innovaatioihin sekä tuotannon ja tuotteiden kehitykseen. Edelleen toki enemmistö vastaajista ilmoittaa pitävänsä tuotekehityksensä nykyisellään ja ainoastaan joka kuudes pk-yritys aikoo vähentää sitä.

Saldoluku laski keväästä palveluissa ja rakentamisessa, mutta vastaavasti nousi kaupassa ja teollisuudessa. Suurin muutos koettiin teollisuudessa, jossa saldoluku nousi viisi yksikköä. Rakentamisessa ja palveluissa nähtiin lievä lasku. Rakentamisessa innovaatiot sekä tuotannon ja tuotteiden kehitys oli muita päätoimialoja vähäisempää.

Kuva 9: Innovaatioiden, tuotannon ja tuotteiden kehityksen muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 7: Odotukset innovaatioiden, tuotannon ja tuotteiden kehityksen muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	29	55	16	13
Teollisuus	38	50	12	26
Rakentaminen	24	58	18	6
Kauppa	28	54	18	10
Palvelut	30	54	16	14

3.7 HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ

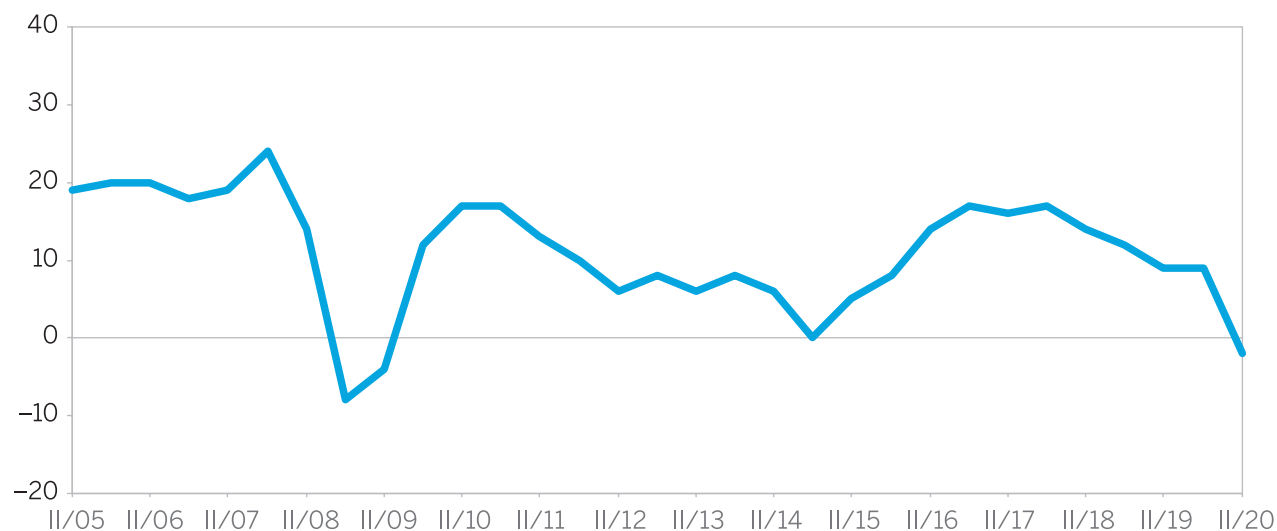
Pk-yritykset huolehtivat henkilökunnasta ja perinteisesti sinnittelevät heikon taloustilanteen yli pitämällä kiinni henkilöstöstään. Tämä sama kehitys on nähtävissä myös tässä barometrissa. Vaikka talous supistuu ja tulevaisuuden näkymät ovat muuttuneet poikkeuksellisen epäselviksi, henkilökunnan määrän ei odoteta merkittävästi pienenevän. Suuri epävarmuus tulevasta näkyy kuitenkin tuloksessa, ja barometrin tulos henkilökunnan määrän kehityksestä on lievästi negatiivinen. Odotukset ovat kuitenkin selvästi vähemmän negatiiviset kuin odotukset yleisestä talouskehityksestä. Odotusten saldoluku on miinus kaksi. Saldoluku laski keväästä 11 yksikköä. Edelleenkin suuri enemmistö, eli 70 prosenttia pk-yrityksistä aikoo säilyttää nykyisen henkilömääränsä.

Rakentamisessa työllisyysnäkymät ovat hiekan paremmat kuin muilla toimialoilla, mutta

myös rakentamisen saldoluku laski voimakkaasti keväästä ja sai arvon nolla. Muiden päätoimialojen saldoluviut päättyivät negatiivisiksi. Palveluissa saldoluviun muutos on suurin. Laskua kertyi 13 yksikköä, kun saldoluku sai arvon miinus kaksi. Alhaisimmat odotukset henkilökunnan määrästä on kaupassa, jossa saldoluku laski kahdeksan yksikköä arvoon miinus kolme. Teollisuudessa saldoluviun lasku oli 12 yksikköä ja päättyi arvoon miinus yksi.

Kokoluokittain tarkasteltuna tilanne on jakautunut siten, että mitä suurempi pk-yritys on kyseessä, sitä alhaisemmat ovat odotukset henkilökunnan määrästä. Alle viisi henkilöä työllistävät yritykset olettavat kykenevänsä säilyttämään henkilöstön määrän nykyisellään. Samaan aikaan suurten, yli 50 henkilöä työllistävien pk-yritysten saldoluku laski miinus 12:een.

Kuva 10: Henkilöstön määrän muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 8: Odotukset henkilöstön määrän muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	14	70	16	-2
Teollisuus	19	61	20	-1
Rakentaminen	17	66	17	0
Kauppa	12	73	15	-3
Palvelut	13	72	15	-2

3.8 VIENTI JA LIIKETOIMINTA ULKOMAILLA

Ulkomaankaupan odotuksista kysyttiin yrityksiltä, jotka harjoittavat suoraa vientiä tai tuontia. Vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla harjoittavia pk-yrityksiä on 22 prosenttia barometrin vastaajista. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Suomessa on noin 63 000 pientä ja keskisuurta yritystä, jotka vievät tavaroita tai palveluja tai harjoittavat muuten liiketoimintaa ulkomailla. Määrä on noussut merkittävästi viime vuosien aikana, mutta poikkeuksellisen kevään aikana määrä kääntyi laskuun ja laski 5 000 yrityksellä.

Suora vienti on yleisin kansainvälistymisen muoto. Sitä on selvästi yli puolella kaikista vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla harjoittavista pk-yrityksistä. Lähes joka kuudennella yrityksellä on ulko-

mainen tytäryritys tai yhteisyritys. Näistä kansainvälisillä markkinoilla toimivista yrityksistä lähes joka neljännellä kansainvälinen toiminta muodostaa pääosan yrityksen kokonaistoiminnasta.

Vientiodotuksissa ja toteutuvan viennin määrässä muutokset ovat usein nopeita ja jyrkkiä. Globaali pandemia näkyy selvästi pk-yritysten odotuksissa viennin arvon muutoksesta. Tämän barometrin mukaan suoraa vientiä harjoittavat yritykset odottavat viennin kuitenkin kasvavan seuraavan vuoden aikana. Odotukset viennin kehityksestä ovat kuitenkin selvästi heikentyneet kaikilla päätösmialoilla. Poikkeuksellisesti rakentamisessa viennin odotetaan jopa vähentyvän.

Taulukko 9: Yritysten liiketoiminta ulkomailla

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Vientiä harjoittavat	22	42	8	32	20

Taulukko 10: Viennin tai liiketoiminnan muodot yrityksillä, joilla on vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla*/

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Suoraa tavaroiden vientiä	41	82	49	64	18
Suoraa palveluiden vientiä	39	13	37	17	56
Lisensointi- tai franchising-toimintaa	7	7	15	3	8
Palkka- tai sopimusvalmistusta	6	6	16	9	4
Ulkomainen yhteisyritys tai tytäryritys	14	17	17	16	12
Muu	22	10	21	20	26

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Taulukko 11: Suoraa vientiä harjoittavien yritysten odotukset viennin arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa	Pysyy ennallaan	Pienenee	Saldoluku
Kaikki yritykset	36	41	23	13
Teollisuus	45	32	23	22
Rakentaminen	29	31	40	-11
Kauppa	33	46	21	12
Palvelut	34	42	24	10

3.9 TUONTI

Suoraa tuontia harjoittaa noin joka kuudes pk-yritys. Osuus on selvästi vähäisempi kuin viennissä, vaikka merkittävä osa kaupan pk-yrityksistä hankkii myytävät tuotteensa itse ulkomailta. Viimeksi kuluneen vuoden aikana tilanne tuontikaupassa on säilynyt melko vakaana, vaikka pieniä toimialoittaisia eroja on ja kokonaismäärä on hienoisessa laskussa.

Tuontiodotusten saldoluku on lievästi positiivinen. Saldoluku saa arvon kuusi, kun tuonnin kasvua odottaa 29 prosenttia ja supistumista 23 prosenttia tuontiyrityksistä. Teollisuudessa ja kaupassa odotukset ovat hieman muita toimialoja

positiivisemmat. Palveluissa odotukset ovat varovaisemmat, ja rakentamisessa nettomääräisesti joka viiden yritys odottaa tuonnin laskevan.

Samoin kuin viennissä, tuonnissa odotukset kehityksestä ovat tippuneet merkittävästi. Odotusten muutos on hyvin samansuuntaista, eli samaan aikaan kun vientiyrittäjien odotukset viennin kasvusta ovat hidastuneet, ovat tuontiyrittäjien odotuksen kääntyneet selvään laskuun. Tuontiyrittäjien odotukset tuonnin kehityksestä ovat hieman varovaisempina kuin vientiyrittäjien odotukset viennin kehityksessä.

Taulukko 12: Tuontiyrittäjien osuus, % pk-yrityksistä

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Suoraa tuontia	16	40	8	47	6

Taulukko 13: Tuontiyrittäjien odotukset tuonnin arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa	Pysyy ennallaan	Pienenee	Saldoluku
Kaikki yritykset	29	49	23	6
Teollisuus	29	51	20	9
Rakentaminen	7	66	27	-20
Kauppa	34	43	23	11
Palvelut	24	54	22	2

3.10 TUOTANTOKUSTANNUKSET

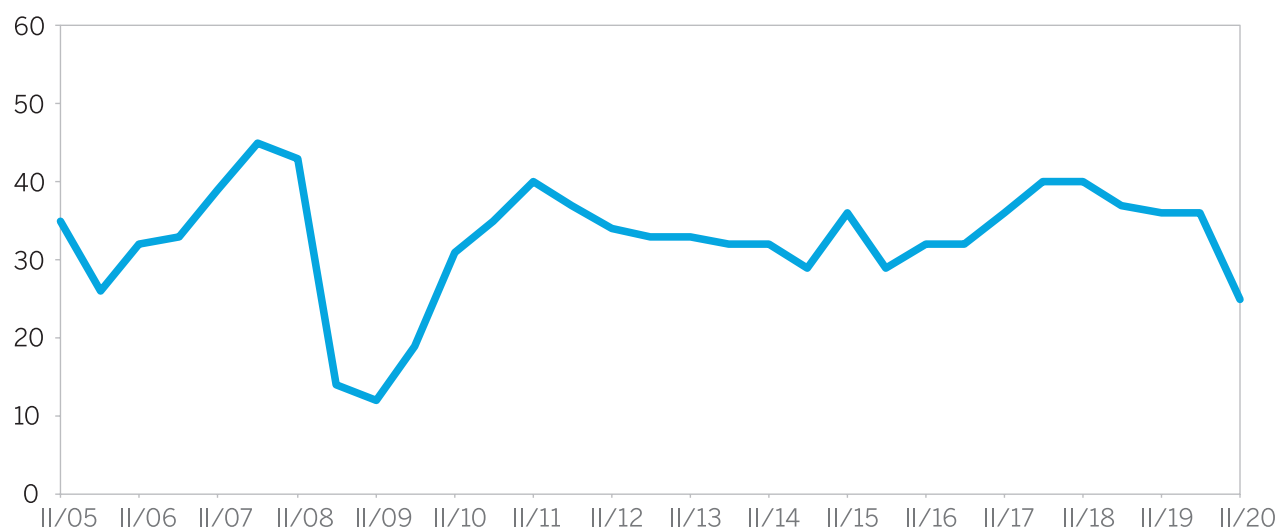
Tuotantokustannusten lasku on pk-yrityksissä poikkeuksellista, ja tästä syystä odotusten saldoluku pysyy kohtuullisen korkeana. Samoin erot toimialojen välillä ovat yleensä pieniä. Niin on tälläkin kertaa, vaikka lievää hajonnan kasvua on havaittavissa.

Kokoluokittain tarkasteltuna pienin saldoluku on alle viiden hengen yritysten ryhmässä. Näillä yrityksillä kustannukset ovat muita yrityksiä tiukemmin yhteydessä yrittäjän omaan palkkaan. Poikkeukselliset ajat näkyvät kuitenkin myös tuotantokustannusten kehityksessä. Vaikka edelleen vähintään

kymmenen henkeä työllistävästä ja sitä suuremmista yrityksistä noin 40 prosenttia arvioi tuotantokustannustensa kohoavan, on osuus selvässä laskussa.

Haastavaksi nykytilanteen tekee se, että tuotantokustannusten arvioidaan kasvavan ja olevan lähes samaa tasoa kuin vahvan talouskehityksen oloissa. Nyt samankaltaiseen kustannusten nousuun joudutaan sopeutumaan hyvin epävarmoissa olosuhteissa.

Kuva 11: Tuotantokustannusten muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 14: Odotukset tuotantokustannusten muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	36	54	11	25
Teollisuus	42	50	9	33
Rakentaminen	42	49	10	32
Kauppa	37	56	9	28
Palvelut	33	56	12	21

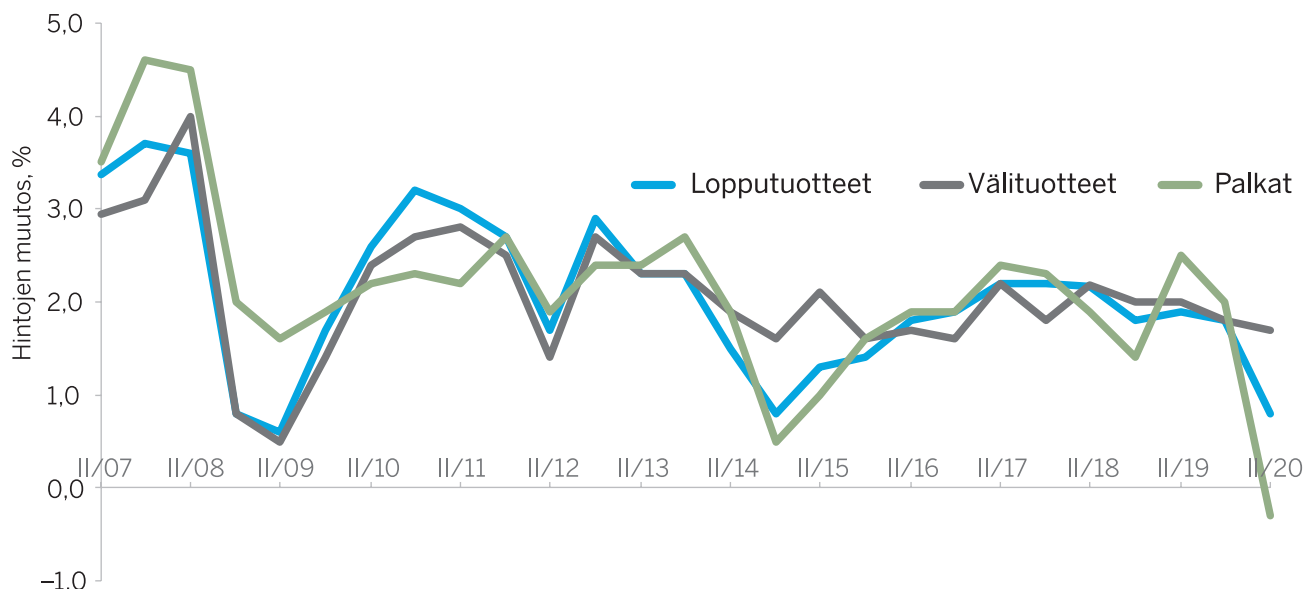
3.11 INFLAATIO-ODOTUKSET

Pk-yritysten hintaodotuksissa näkyy, että omien myytävien tuotteiden ja palvelujen hinnoitteluvара on leikkautunut merkittävästi. Yritysten myymien lopputuotteiden hintojen arvioidaan seuraavien 12 kuukauden aikana nousevan vain 0,8 prosenttia. Tältä osin hintaodotukset ovat puolittuneet edellisen barometrin tasolta.

Tilanteen haastavuudesta kertoo se, että väli- tuotteiden hintojen odotetaan nousevan noin kaksi kertaa nopeammin kuin lopputuotehintojen. Hie- man yllättäen tilannetta helpottaa se, että palkko- jen osalta inflaatio-odotuksissa on tapahtunut hyvin

poikkeuksellinen muutos: pk-yritykset eivät olela palkkojen nousevan ollenkaan. Toimialoittaiset erot ovat kuitenkin suuria. Samaan aikaan kun palve- luissa palkkojen oletetaan laskevan 0,7 prosenttia, teollisuudessa nousuksi odotetaan 1,8 prosenttia. Kaupassa ja rakentamisessa palkkojen oletetaan pysyvän lähes nykyisellä tasolla. Muuten odotuk- sissa on poikkeuksellisen vähän toimialoittaista vaihtelua. Kaikilla päätoimialoilla haasteena on vä- lituotteet ja niiden hintojen nousu. Kokonaisuutena tilanne on selkeästi heikkenemään päin, ja jatkues- saan se heikentää yritysten toimintaedellytyksiä.

Kuva 12: Inflaatio-odotukset, hintojen muutos-%

Taulukko 15: Odotukset inflaation tasosta seuraavan 12 kuukauden aikana, %

	Lopputuotteet	Välituotteet	Palkat
Kaikki yritykset	0,8	1,7	-0,3
Teollisuus	1,5	2,2	1,8
Rakentaminen	1,3	2,3	-0,1
Kauppa	0,7	1,7	-0,1
Palvelut	0,7	1,4	-0,7

4. Kehittyminen ja kansainvälistyminen

4.1 KASVU

Kansantalouden kasvu riippuu pitkälti siitä, miten yritykset pärjäävät. Mitä nopeammin yritykset kasvavat, sitä suuremmalla todennäköisyydellä myös työllisyystilanne paranee ja julkisen talouden haasteet helpottuvat. Kaikki yritykset eivät pyri kasvuun. Joskus oman markkinaosuuden säilyttäminen voi olla järkevä strategia. Kansantalous kuitenkin tarvitsee innovatiivisia kasvuyrityksiä.

Kasvuyritykset kehittävät ja hyödyntävät olemassa olevaa teknologiaa ja siten toimivat kasvun moottoreina. Innovatiiviset kasvuyritysten toiminnasta seuraa positiivisia ulkoisvaikutuksia. Kasvatavat yritykset luovat työpaikkoja ja investoivat muita yrityksiä enemmän. Taloudellinen kasvu on tärkeää paremman kannattavuuden, kilpailuaseman parantamisen ja sitä kautta yhteiskunnan hyvinvoinnin vahvistumisen kannalta.

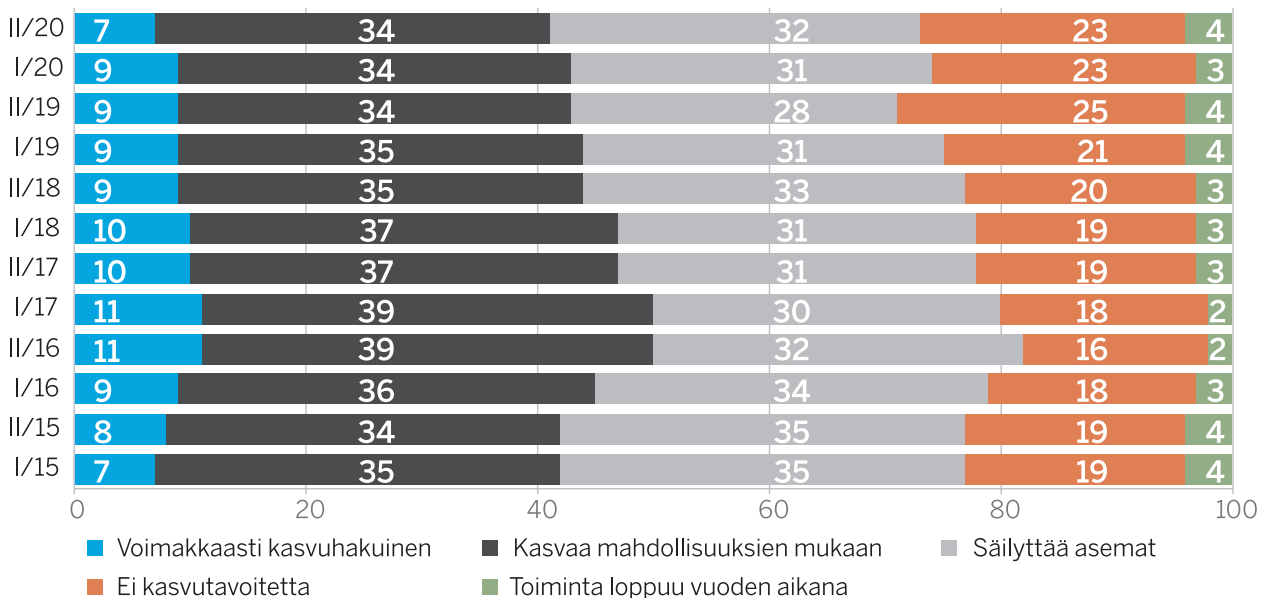
Positiivista on se, että vaikka tilanne on epä-

varma ja talouskasvu alenee selvästi, mahdollisuuksien mukaan kasvamaan pyrkivien yritysten osuus on pysynyt ennallaan. Myöskään voimakkaasti kasvuhakuisten yritysten määrä ei ole romahtanut, vaikka niiden osuus onkin puolenvuoden takaisesta tippunut kahdella prosenttiyksiköllä.

Pidemmällä aikavälillä huolta kuitenkin herättää lievä trendinomainen alenema voimakkaasti kasvuhakuisten yritysten määrässä. Tässä barometrissa voimakkaasti kasvuhakuisten pk-yritysten osuus on seitsemän prosenttia, eli niitä on reilut 20 000. Yhteiskuntapolitiikan tavoitteena tulee olla edesauttaa tämän yritysjoukon tukemista esimerkiksi vientiponnisteluissa sekä mahdollistaa innovatiivisten kasvuyritysten määrän nouseminen.

Katsottaessa liikevaihdon kasvutavoitteen jakautumista toista päätä havaitaan, että toimintansa lopettavien yritysten lukumäärä ei ole enää kas-

Kuva 13: Kasvuhakuisuuden kehitys, % pk-yrityksistä

vussa. Neljä prosenttia yrityksistä arvioi toimintansa loppuvan seuraavan vuoden aikana. Ensiarvoisen tärkeää on kaikin mahdollisin keinoin yrittää vauhdittaa omistajanvaihdoksia ja yrityskauppoja, jotta elinvoimaisten yritysten jatko saadaan varmistettua.

Asemansa säilyttämään pyrkivien yritysten osuus on käytännössä pysynyt entisellään, mutta huolestuttavaa on pidemmällä aikavälillä kasvutavoitetta vailla olevien yritysten osuuden nousu: 23 prosentilla yrityksistä ei ole kasvutavoitetta, kun esimerkiksi neljä vuotta sitten osuus oli 16 prosenttia. On kuitenkin huomattava, että nykyisenkin aseman säilyttäminen edellyttää yrityksiltä keskimääräistä kasvua.

Teollisuus toimialana erottuu selvästi kasvuha-

kuisuudessa, sillä 11 prosentilla yrityksistä on tavoite kasvaa selvästi markkinoita nopeammin. Vastaava osuus kaupan- ja palveluiden toimialalla on seitsemän prosenttia ja rakentamisen toimialalla viisi prosenttia. Teollisuuden toimiala kohtaa kansainvälistä kilpailua ja siten kasvuhakuisuus on elinehto markkinoilla pärjäämisessä.

Voimakkaimmin kasvua hakevien yritysten määrä korreloi selvästi yrityksen henkilömäärän kanssa. Mitä suurempi yritys, sitä todennäköisemmin se tavoittelee voimakasta kasvua. Luonnollisesti uusilla tai laajemmilla markkinoilla toimivien yritysten keskuudessa kasvuhakuisuus on yleisempää.

Taulukko 16: Yritysten kasvuhakuisuus, %

	Voimakkaasti kasvuhakuiset	Kasvuhakuiset	Asemansa säilyttäjät	Ei kasvutavoitetta	Toimintansa lopettava
Kaikki yritykset	7	34	32	23	4
Toimialoittain					
Teollisuus	11	45	29	14	1
Rakentaminen	5	32	34	26	3
Kauppa	7	38	38	12	5
Palvelut	7	32	31	26	4
Kokoluokittain					
alle 5 henkilöä	4	28	30	32	6
5–9 henkilöä	8	39	38	13	2
10–19 henkilöä	10	47	34	7	2
20–49 henkilöä	17	47	31	5	0
yli 50 henkilöä	16	49	31	4	0
Perustamisvuoden mukaan					
ennen 1990	3	32	39	21	5
1990–1999	6	28	35	26	5
2000–2009	6	30	32	28	4
2010–	10	41	26	20	3

4.2 UUSIUTUMINEN

Koronapandemian seurauksena kansantalouden kasvuvauhti on romahtanut. Tällä hetkellä kuluvan vuoden bruttokansantuotteen ennustetaan supistuvan useita prosentteja. On myös varsin todennäköistä, että vuoden 2021 talouskasvu jää aikaisemmin ennustettua alhaisemmaksi, varsinkin jos pandemian toinen aalto osoittautuu voimakkaaksi. Digitalisaatio ja automatisaatio yhdessä muun teknologisen kehityksen kanssa kehittyvät kuitenkin vauhdilla suhdanteista riippumatta ja vaikuttaa yritysten arkeen yhä voimakkaammin. Voidaan myös perustella, että koronan luoman kriisin tapaisen eksogeenisen shokin aikana teknologisten ratkaisujen kysyntä nousee ja sitä kautta vauhdittaa niiden etenemistä. Pk-yritysten on juostava kehityksen vauhdissa, sillä muuten kilpailussa ei pärjää.

Yritykset hakevat menestystä ja kilpailuetua useasta eri lähteestä. Hieman yli neljännes yrityksistä on ottanut käyttöön uutta teknologiaa. Mielenkiintoista on se, että perinteisesti teollisuudessa osuus on ollut suurin, mutta tässä tutkimuksessa kaupan ja palveluiden toimialoilla toimivat yritykset ovat ottaneet eniten käyttöön uutta teknologiaa. Hieman

yli 50 prosenttia yrityksistä on kouluttanut henkilöstöään. Nopeasti kehittyvässä maailmassa osaava henkilöstö on avainasemassa yritysten menestyksen kannalta. Uudistumishalukkuus ilmenee myös siinä, että vajaat neljäkymmentä prosenttia yrityksistä on tuonut markkinoille uusia tuotteita tai palveluita.

Nopea teknologinen kehitys korostaa myös tarvetta organisoida työ yrityksen sisällä uudella tavalla. Noin puolessa yrityksistä tällaisiin toimenpiteisiin on ryhdytty, ja esimerkiksi teollisuudessa näin on tehnyt 60 prosenttia yrityksistä. Tämä on monille yrityksille välttämätöntä, sillä innovaatioiden kansainvälinen ja kansallinen ulottuvuus kietoutuvat yhä tiiviimmin toisiinsa varsinkin, kun toimitaan kansainvälisessä kilpailutilanteessa.

Uudet ideat ja innovaatiot syntyvät erilaisissa verkostoissa. Keskeistä on osaaminen, joka liittyy toimintaympäristöihin, nopeisiin päätöksiin, markkinointiin ja myyntiin. Laajentuminen uusille markkinoille ja uusien liiketoimintamallien käyttöönotto on edellytys verkostojen laajentamiselle ja uusiin toimintaympäristöihin tutustumiselle.

Taulukko 17: Yritysten tekemät uusiutumistoimet, %*/

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Investoinnit	73	76	74	71	73
Uuden henkilöstön palkkaaminen	37	47	46	35	35
Henkilöstön koulutus	53	51	52	51	53
Työn organisointi uudella tavalla	52	60	44	58	52
Uusien tuotteiden tai palveluiden lanseeraaminen	37	45	20	47	37
Laajentuminen uusille markkinoille	20	30	17	20	20
Uusien teknologioiden käyttöönotto	27	25	18	28	29
Uusien liiketoimintamallien käyttöönotto	22	18	16	27	23
Toiminnan laajentaminen uusille toimialoille	15	17	13	14	15

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

4.3 KANSAINVÄLISTYMINEN

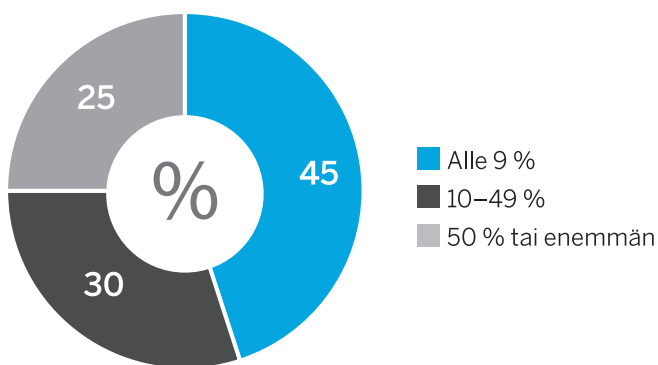
Kansainvälisyys on usealle pk-yritykselle avain menestykseen. Yhä useammalle yritykselle se on myös välttämätön väylä selviytymiselle. Monella toimialalla Suomen kotimarkkinat ovat suhteellisen rajalliset, joten kasvua on haettava ulkomailta. Kansainvälisille markkinoille lähteminen ja siellä menestyminen on erittäin suuri ponnistus pienelle ja keskikokoiselle yritykselle. Kansainvälisessä kilpailussa pärjäävät yritykset ovat keskimääräistä tuottavampia ja sitä kautta kasvavat nopeammin.

Yhteensä 22 prosentilla pk-yrityksistä on liike-toimintaa ulkomailla. Osuus on hieman laskenut sitten edellisen barometrin. Kansainvälistyminen vaihtelee suuresti myös toimialojen välillä. Teollisuudessa hieman yli 40 prosenttia toimii kansainvälisen kaupan piirissä, kun taas rakentamisessa osuus on hieman alle kymmenen prosenttia. Toimialat ovat tietenkin luonteeltaan hyvin erilaisia, ja rakentaminen luonnollisesti keskittyy vahvim-

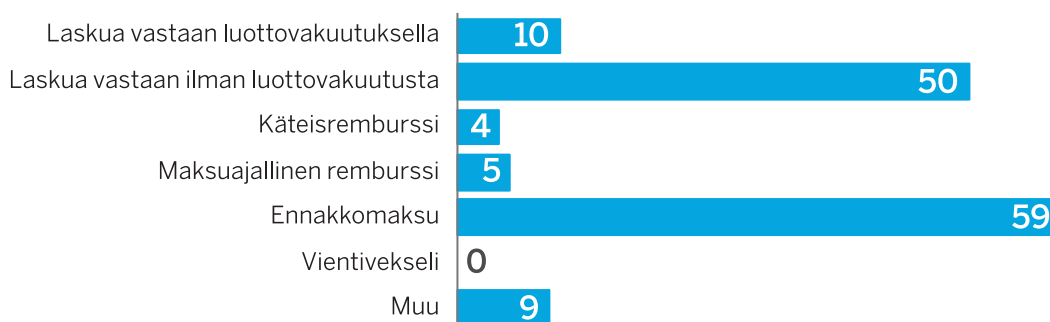
min kotimaahan. Yrityskoon suhteen kansainvälisyys eroaa myös merkittävästi: yrityksissä, joissa työskentelee yli 50 henkilöä, hieman yli puolet toimii ulkomaankaupan piirissä.

Suoraa tavaroiden tai palvelusten vientiä on teollisuudessa noin 40 prosentilla yrityksistä, kun taas rakentamisen toimialalla sitä on vain noin kuudella prosentilla yrityksistä. Voimakkaasti kasvuhaluiset yritykset erottuvat selvästi joukosta kansainvälistymisessä: niistä lähes 55 prosentilla on kansainvälistä liiketoimintaa. Kasvuhakuisten yritysten joukossa vastaava osuus on jo selvästi alhaisempi. Voimakkaasti kasvuhaluisten yritysten joukosta neljänneksellä on myös suoraa vientiä. Tulokset tukevat sitä, että viennin edistäminen tukee kasvua ja työllisyyttä. Vastavasti niiden yritysten joukossa, joilla kasvutavoitteita ei ole, vain hieman yli kymmenen prosenttia on kansainvälistynyt.

Kuva 14: Viennin osuus kokonaisliikevaihdosta, %

Kuva 15: Vientikaupan rahoitusinstrumenttien käyttö, % */

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Kansainvälistyneistä yrityksistä neljänneksellä viennin kokonaisosuus liikevaihdosta ylittää 50 prosenttia, ja siten vientitoiminta on yrityksen ensisijainen liikevaihdon lähde. 45 prosentilla kansainvälistyneistä yrityksistä viennin kokonaisosuus liikevaihdosta jää alle kymmeneen prosenttiin.

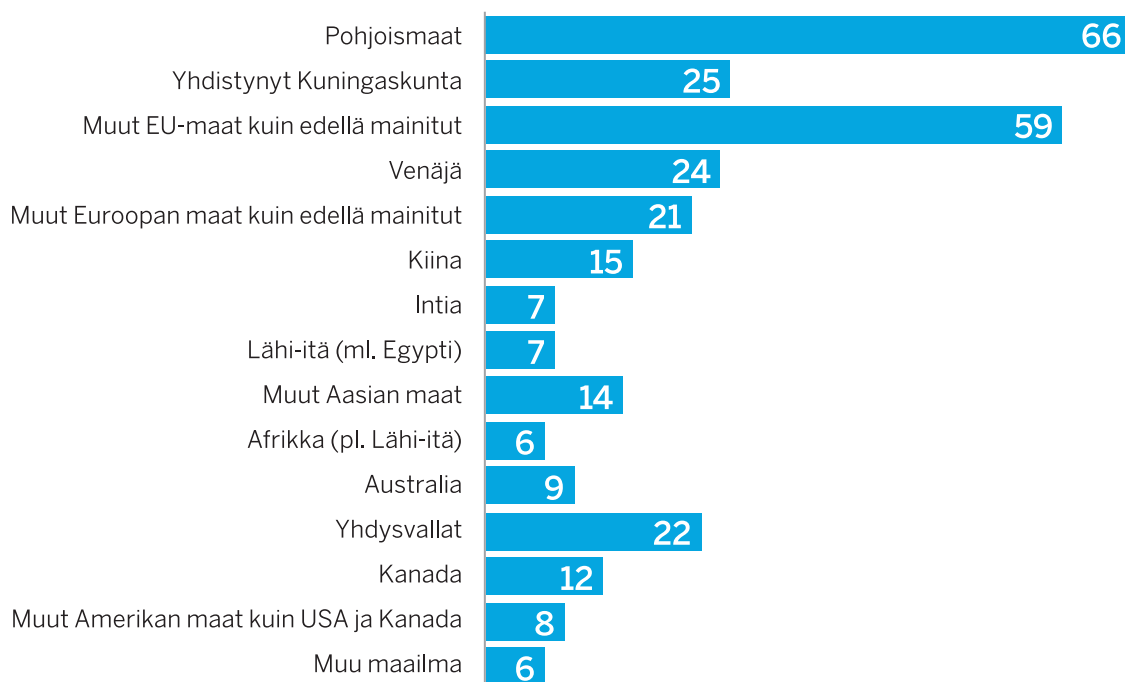
Vaikka yritysten viennin osuus liikevaihdosta jäisiikin alle kymmeneen prosenttiin, vaikutus on todennäköisesti näillekin yrityksille liikevaihto-osuut-taan merkittävämpi. Erityisesti näin on, jos vientialueen talous kehittyy positiivisemmin kuin päämarkkina-alueella.

Pk-yritykset vievät tuotteitaan tai palveluitaan yleisimmin laskua vastaan ilman luottovakuutusta.

Näin oli tehnyt puolet pk-yrityksistä. Määrä on hiukan vähentynyt viime vuosina, mitä voidaan pitää erittäin hyvänä kehityssuuntana. Tasan kymmenen prosenttia on taas vienyt laskua vastaan luottovakuutuksella. Käteisremurssia ja maksuajallista remurssia on käyttänyt yhdeksän prosenttia yrityksistä.

Ulkomaankauppaa harjoittavista yrityksistä 66 prosentilla liikekumppani toimii muissa Pohjoismaissa. Pohjoismaat ovat siis erittäin tärkeä markkina-alue suomalaisille pk-yrityksille. Euroopan unioni on luonnollisesti myös merkittävä markkina-alue. Maantieteellisesti etäämmällä siirryttäessä maiden rooli markkina-alueina selvästi pienenee.

Kuva 16: Pk-yritysten markkina-alueet ulkomailla, % */

*/Vastajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

4.4 KANSAINVÄLISTYMISPALVELUJEN KÄYTTÄMINEN PK-YRITYKSISSÄ

Pienille ja keskisuurille yrityksille on tarjolla kansainvälistymispalveluita useasta lähteestä. Järjestelyllä on potentiaalisesti omat etunsa, sillä usein yritysten tarpeet kansainvälistymisasiossa poikkeavat paljon toisistaan. Esimerkiksi joskus tarvitaan maatietoa kohdemaista, kun toisinaan taas tarvitaan yksityiskohtaista rahoitukseen liittyvää tietoa. Riittävän kokoiset ja hyvin resursoitu palvelukeskukset ovat usein yrittäjän kannalta tehokkaita ja vastaavat useimpiin kysymyksiin tiedonhankinnassa ja ongelmatilanteissa. On tärkeä huolehtia siitä, että julkisin varoin ylläpidettävät palvelut ovat tehokkaita ja päällekkäisyyksiä vältetään.

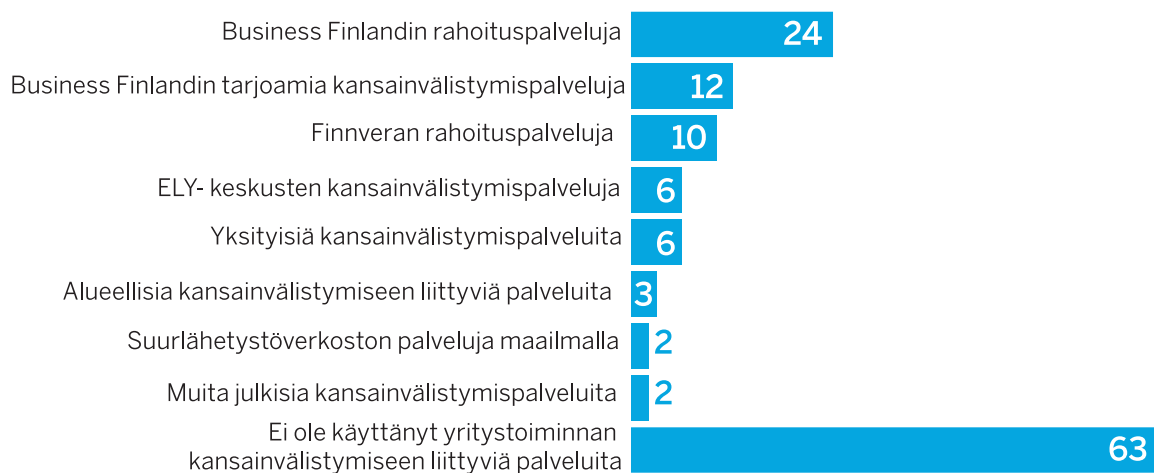
Kansainvälistymispalveluista kysyttiin vain kansainvälisesti toimivilta yrityksiltä. Näistä yrityksistä lähes 40 prosenttia on hyödyntänyt kansainvälistymispalveluja. Rahoitukseen liittyvissä asioissa Business Finlandin palveluja on käyttänyt likimain neljännes ja Finnveran palveluja kymmenen prosenttia kansainvälisillä markkinoilla toimivista yrityksistä. Toimialoista teollisuudessa on suhteellisesti

eniten tarvetta kansainvälistymispalveluille: 20 prosenttia jo kansainvälistyneistä teollisuusyrityksistä käytti viimeksi kuluneen vuoden aikana esimerkiksi Business Finlandin muita kuin rahoitukseen liittyviä palveluita.

Voimakkaasti kasvuhakuiset yritykset käyttävät kaikkia kansainvälistymispalveluita selvästi muita enemmän. Esimerkiksi Finnveran palveluita käytti 15 prosenttia näistä yrityksistä ja ELY-keskusten palveluita kahdeksan prosenttia. Tulokset kokonaisuudessaan osoittavat kyseisten palveluiden tarpeellisuuden. Niiden tehokas tarjoaminen on kansantalouden kannalta kannattavaa investointitoimintaa. On ensiarvoisen tärkeää kertoa niistä yrittäjille eniten tehokkaammin.

Yritykset ovat varsin tyytyväisiä saamiinsa kansainvälistymispalveluihin, vaikka tyytyväisyys onkin hieman laskenut vuodessa. Esimerkiksi 72 prosenttia yrityksistä kertoo saaneensa Finnveran rahoituspalveluista kaikki tarvittavat palvelut. Tyytyväisyys Business Finlandin palveluihin on myös varsin kor-

Kuva 17: Kansainvälistymispalveluiden käyttö, % */

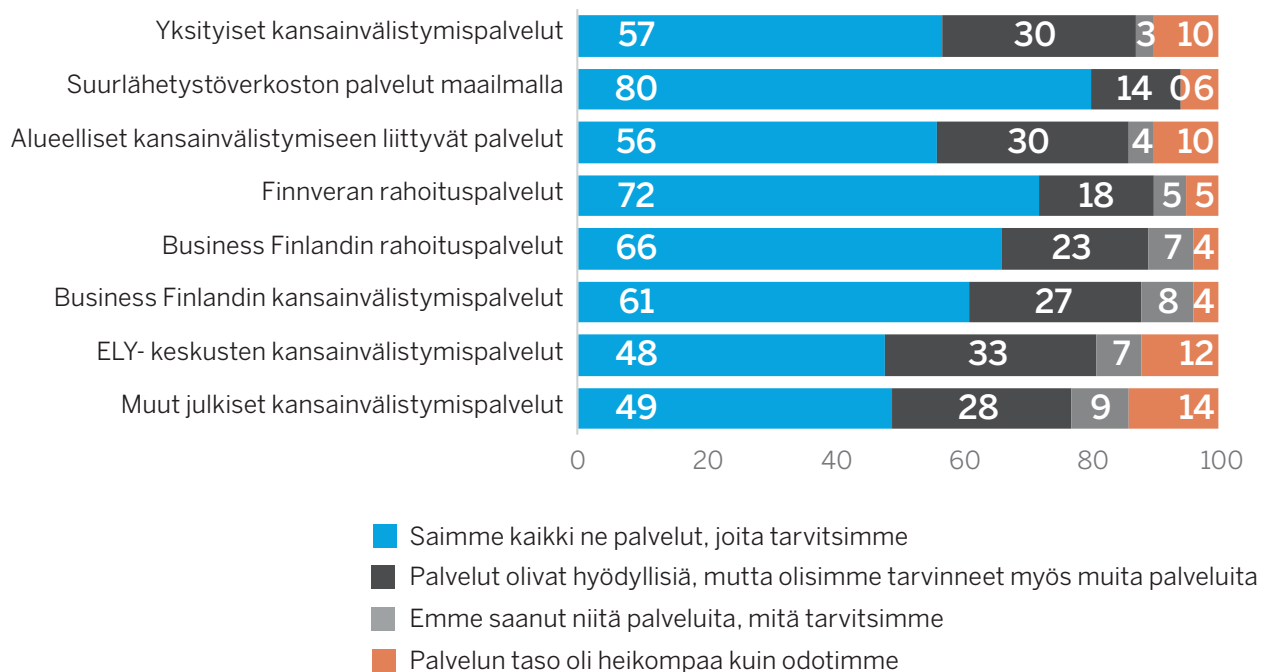
*/Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

kealla tasolla. Positiivista on tyytyväisyys suurlähetystöjen palveluihin: 80 prosenttia yrityksistä koki saaneensa kaikki ne palvelut, joita he tarvitsivat.

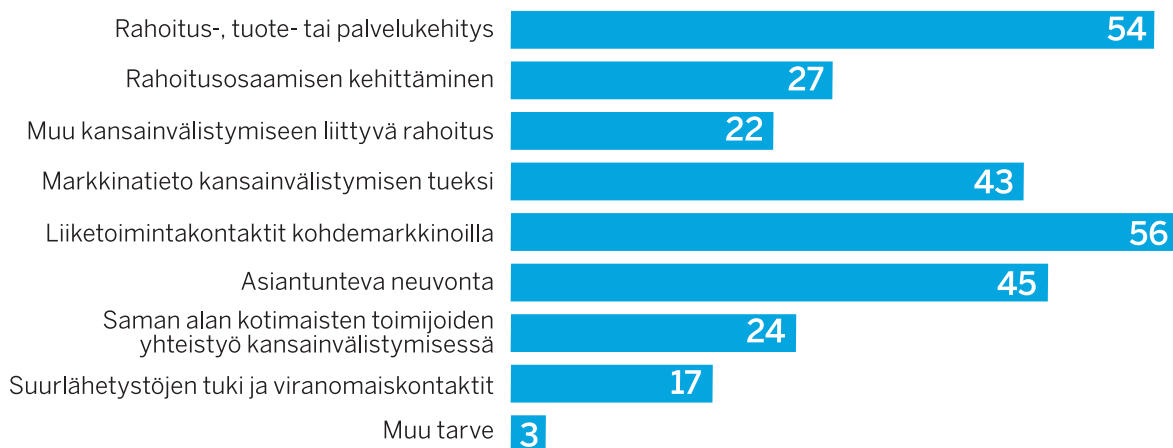
Seuraavan vuoden kuluessa 15 prosenttia pk-yrityksistä ilmoittaa tarvitsevansa kansainvälistymispalveluja. Voimakkaasti kasvuhakuisilla pk-yrityksillä tarve on yli nelinkertainen. Toimialoista teollisuudessa ja kaupassa tarve on suurinta. Palve-

luittain tarkasteltuna eniten tarvitaan rahoitukseen ja tuote- tai palvelukehitykseen liittyviä palveluita. Rahoituksen kohdalla kyse on sekä rahoitusosaamisesta että rahoituksen saatavuudesta. Yksi yhtä merkittävä tarve on liiketoimintakontaktien luominen kohdemarkkinoilla. Myös asiantuntevalle neuvonnalle on suuri tarve.

Kuva 18: Palvelua käyttäneiden tyytyväisyys kansainvälistymispalveluihin, %

Kuva 18: Kansainvälistymispalveluiden tarve seuraavan 12 kuukauden aikana, %

4.5 PK-YRITYSTEN KEHITTÄMISTARPEET JA -ESTEET

Kansainvälistyneessä liiketoimintaympäristössä yritysten toimintaedellytykset muuttuvat nopeasti. Koronan aiheuttaman pandemian ensivaihe keväällä on tästä oiva esimerkki. Suurimmalle osalle yrityksistä kehittyminen on elinehto, ja kun erityisesti puhutaan kansainvälistyneistä pk-yrityksistä, oman toiminnan kehittäminen on välttämätöntä. Kansainvälisen kilpailun kovuutta ei pidä aliarvioida.

Kehittämistarpeista kertoneet pk-yritykset kokevat, että eniten kehittämistä on myynnissä ja markkinoinnissa. Kaikista yrityksistä 52 prosenttia kokee, että ne voisivat kehittää myynnin ja markkinoinnin osaamista. Erityisesti kasvuhakuiset ja teollisuuden toimialalla toimivat yritykset haluaisi-

vat kehittää markkinointiosaamistaan. Menestyvä yritys tarvitsee osaavan ja motivoituneen henkilökunnan. Siksi henkilöstön kehittäminen ja kouluttaminen nousee yritysten näkökulmasta tärkeäksi kehittämistarpeeksi.

Aiempaa useampi yritys nostaa kehittämiskohdeksi myös verkottumisen ja johtamisen. Rahoitusmarkkinoiden sääntelyn lisääntyminen, monimutkaistuminen ja kireys ovat saaneet aikaan sen, että entistä useampi pk-yritys kokee keskeisenä tarpeena kehittää rahoitus- ja talousosaamistaan. Yrityksen hallitustyöskentelyä pidetään vain harvoin tärkeimpänä kehittämiskohteena. Ympäristö- ja muiden säädösvaatimusten huomioon ottamista

Kuva 20: Tärkeimmät kehittämistarpeet, % pk-yrityksistä */

*/Vastaaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

pidetään vielä varsin harvoin tärkeimpänä kehittämiskohteena, mutta niiden rooli on nousussa.

Yritystoiminnan kehittämisen esteitä kysyttäessä esiin nousevat samat asiat kuin aikaisemmillakin kierroksilla, joskin yleisen suhdanne- ja taloustilanteen heikkeneminen näkyy vastauksissa entistäkin voimakkaampana. Tässäkin koronan aiheuttama taloustilanteen jyrkkä heikkeneminen

selittää tuloksia. Työvoiman saatavuusongelmat ovat hiukan alle 30 prosentille merkittävä kehittymisen este. Varsinkin teollisuudessa kustannustaso aiheuttaa ongelmia. Tämä on luonnollista, koska toimiala kohtaa kansainvälisen kilpailun muita toimialoja kovempaan. Yritystoiminnan sääntely myös askarruttaa pk-yrityksiä yhä enemmän.

Taulukko 18: Pk-yritysten pahimmat kehittämisen esteet, %, */

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Yritystoiminnan sääntely	25	26	19	27	26
Kustannustaso	47	59	49	53	42
Kilpailutilanne	42	41	46	46	39
Rahoitus	20	25	20	23	19
Työvoiman saatavuus	27	27	36	26	25
Resurssitekijät	16	16	22	16	15
Yleinen suhdanne-/taloustilanne	62	64	56	71	61
Ei osaa sanoa	13	9	11	10	15

*/Vastajaat ovat voineet valita kolme tärkeintä vaihtoehtoa.

5. Toimintaympäristö

5.1 RAHOITUS

Tiukentuneesta pankkitoiminnan sääntelystä ja yritysten heikentyneestä luottokelpoisuudesta huolimatta poikkeustilanne näkyy pk-yritysten ulkoisen rahoituksen käytössä yllättävällä tavalla: barometrin mukaan lähes joka toisella yrityksellä on lainaa pankista tai muusta rahoituslaitoksesta. Suhteessa alkuvuoteen ulkoisen rahoituksen käyttö on lisääntynyt.

Rahoituksen yleinen saatavuus näyttäisi parantuneen hieman, ja rahoitusta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana ottaneiden määrä nousi seitsemän prosenttiyksikköä kevästä. Julkiset tukitoimet lienevät ainakin osaltaan lisänneet saatavuutta.

Nyt 32 prosenttia yrityksistä raportoi ottaneensa viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana ulkoista rahoitusta.

Lähes joka kymmenes pk-yritys kertoi, että ei ole hakenut rahoitusta viimeisen 12 kuukauden aikana, vaikka sille olisi ollut tarvetta. Luku on suuri verrattuna siihen, että rahoitusta hakeneista yrityksistä ainoastaan viisi prosenttia kertoi saaneensa kielteisen rahoituspäätöksen. Vaikuttaa siltä, että osa rahoitusta tarvitsevista pk-yrityksistä jättää hakematta sitä. Syynä ovat ensisijaisesti kireät vakuusvaatimukset, korkea oman pääoman vaatimus ja rahan korkea hinta.

Taulukko 19: Syyt jättää hakematta rahoitusta, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Rahan korkea hinta	12	5	13	7	14
Kireät vakuusvaatimukset	22	17	23	23	22
Rahoituksen huono yleinen saatavuus	11	16	13	11	9
Vientisaatavien vakuuttamisen vaikeus	0	0	0	1	0
Laina-ajan lyhyys	2	1	2	1	2
Korkea oman pääoman vaatimus	14	19	15	14	13
Muu syy	39	43	34	43	40

Taulukko 20: Ulkoisen rahoituksen yleisyys, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
On lainaa rahoituslaitoksista	47	62	53	54	42
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
On lainaa rahoituslaitoksista	37	58	62	70	71

Rahoituksen käytössä ei ole suurta muutosta yritysten eri kokoluokissa. Osuudet ovat pysyneet lähes entisellään, ja selvästi yleisintä rahoituksen käyttö on suuremmissa, yli kymmenen hengen pk-yrityksissä. Rahoituksen käyttö on kuitenkin lisääntynyt myös pienemmissä yrityksissä, joista joka neljäs on viimeisen vuoden aikana hankkinut pankki- tai muuta rahoitusta. Tämä osuus on nousut selvästi keväästä.

Pk-yritykset aikovat hakea rahoitusta seuraavien 12 kuukauden aikana hieman enemmän kuin edellisen barometrin aikaan. Nyt 23 prosenttia vastaajista aikoo hakea rahoitusta, kun alkuvuonna 2020 osuus oli kaksi prosenttiyksikköä pienempi. Muutoksen taustalla on teollisuuden, rakentamisen ja

kaupan yritysten aiempaa suurempi tarve hakea rahoitusta. Toimialojen väliset erot eivät ole juuri muuttuneet. Yleisimmin rahoitusta aiotaan ottaa teollisuudessa.

Yritysten kokoluokittain tarkasteltuna aikomuksissa hakea rahoitusta ei ole merkittäviä eroja edelliseen barometriin verrattuna. Kaikissa kokoluokissa, aivan suurimpia pk-yrityksiä lukuun ottamatta, rahoitusaikomukset ovat nousseet. Suuremmat yritykset aikovat hakea rahoitusta pienempiä enemmän. Myönteistä rahoituksenottamisaikomuksissa on kasvuhakuisten yritysten kohtuullisena säilynyt kiinnostus ulkoista rahoitusta kohtaan.

Rahoituksenhakuaikomusten taustalla näkyy poikkeuksellinen tilanne, suuri epävarmuus ja siitä

Taulukko 21: Ulkoisen rahoituksen ottamisaikomukset

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Aikoo ottaa rahoitusta	23	35	26	21	20
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
Aikoo ottaa rahoitusta	16	27	35	41	41

Kuva 21: Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoitus, % yrityksistä, jotka aikovat ottaa rahoitusta seuraavan 12 kuukauden aikana */

*/Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

seuraava investointiaktiiviteetin vaimeneminen. Näiltä osin näkymät ovat edelleen heikentyneet edellisestä barometrasta. Näkymien heikentyminen ja haastava kevät näkyvät myös siinä, että rahoitusta käyttöpääomaksi hakevien osuus on kaksinkertaistunut. Niistä pk-yrityksistä, jotka aikovat hakea rahoitusta, 21 prosenttia hakee sitä yrityksen heikosta tilanteesta johtuvaksi käyttöpääomaksi.

Kone- ja laiteinvestointeihin rahoitusta aikoo hakea 39 prosenttia ulkoisen rahoituksen lisäystä suunnittelevista. Aikomukset ovat vähentyneet 15 prosenttiyksiköllä edelliseen barometriin verrattuna. Positiivista on kuitenkin havaita, että yrityksen kasvu ja kehittämishankkeet ovat merkittäviä syitä hakea rahoitusta. Kehittämishankkeisiin rahoitusta aikoo hakea 30 prosenttia. Aikomukset ovat kaksinkertaistuneet kevään barometriin verrattuna.

Talouden näkymien heikkeneminen ja epävarmuuden kasvu vaikuttaa selvästi yritysten kan-

sainvälistymiseen. Tämän vuoksi onkin positiivista havaita, että aikaisempaan verrattuna yritysten suunnitelmat kansainvälistymisrahoituksen hakeemisesta eivät ole laskeneet.

Yritysrahoituksen rakenne muuttuu hyvin hitaasti. Pankkikeskeisyys on pk-yritysten rahoituksessa edelleen yleistä, vaikka se on laskenut tällä kierroksella voimakkaasti aiemmasta. Business Finland ja ELY-keskukset ovat nousseet pankkilainojen tärkeimmiksi vaihtoehtoiksi. Suurta ja nopeaa muutosta saattaa selittää Business Finlandin ja ELY-keskusten tarjoaman julkisen häiriörahoituksen tarjonnan kasvu vuoden alkupuolella.

Finnveran rooli pankkilainojen vaihtoehtona ja täydentäjänä on säilynyt ennallaan: vajaa viidennes rahoituksen hakua suunnittelevista kertoo kääntyvänsä Finnveran puoleen. Finnveran myöntämien takausten määrä pk-yrityksille kuitenkin kaksinkertaistui alkuvuoden aikana verrattuna edelliseen

Taulukko 22: Ulkoisen rahoituksen tärkein aiottu käyttötarkoitus toimialoittain %, */

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Tieto- ja viestintäteknikkalaitte/ohjelmistot	12	4	13	9	13
Muut koneet- ja laitteet/rakennusinvestoinnit	39	47	51	35	35
Kehittämishankkeisiin, ml. henkilöstön osaaminen	30	31	25	31	31
Käyttöpääomaksi kasvuun tai kansainvälistymiseen	23	32	16	31	21
Käyttöpääomaksi suhdanteista/taloudellisista syistä johtuen	21	21	15	23	22
Omistusjärjestelyt/yrityskaupat	7	7	9	5	7
Vientikauppojen rahoittaminen	3	5	3	5	2
Muu tarkoitus	9	3	9	8	10

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

vuoteen. Teollisuusyritykset ovat kiinnostuneempia Finnverasta rahoittajana kuin muiden toimialojen yritykset.

Barometrin tulokset osoittavat, että vähitellen monipuolistumassa ollut yritysrahoitus koki takaiskun, jos ei oteta huomioon poikkeusrahoitusta myöntäneitä Business Finlandia ja ELY-keskuksia. Tämä on valitettavaa, sillä perinteisen pankkirahoituksen saatavuus yrityksille uhkaa hankaloitua jatkossa. Siksi olisi hyvä saada uudenlaisia rahoitusmuotoja pk-yrityksille.

Positiivista tilanteesta on kuitenkin se, että uusista rahoituslähteistä suositaan aiemmin voimakkaasti lisänneiden pikaluottoyritysten osuuden kasvu näyttää tasaantuneen. Tällä kierroksella niitä on käyttänyt kolme prosenttia pk-yrityksistä. Ne tarjoavat rahoitusta hyvin vaihtelevin ehdoin, ja osalla korot ovat erittäin korkeat. Pikaluottoyritysten yritysloainoissa korkotasoa ei ole samalla tavalla rajoitettu kuin kuluttajille annettavassa rahoituksessa.

Taulukko 23: Ulkoisen rahoituksen aiotut lähteet, %, */

	Pankki	Rahoitusyhtiö	Finnvera	ELY-keskus	Business Finland	Yksityinen henkilösijoittaja	Pääomasijoitusyhtiö	Vakuutusyhtiö	Tesi	Joukkorahoitus	Velkakirjat	Listautuminen	Pikaluottoyritys
Kaikki yritykset	62	23	18	19	26	9	8	3	1	2	0	0	1
Toimialoittain													
Teollisuus	71	27	24	18	33	8	8	2	0	4	0	0	1
Rakentaminen	77	31	21	15	19	9	6	1	0	1	0	1	1
Kauppa	66	17	16	19	24	9	10	2	1	0	0	0	0
Palvelut	54	20	16	21	28	10	8	4	2	3	0	0	2
Kasvuhakuisuuden mukaan													
Voimakkaasti kasvuhakuiset	63	20	35	21	47	26	22	7	7	6	1	1	1
Kasvuhakuiset	62	20	20	23	29	7	6	1	0	2	0	0	1
Asemansa säilyttäjät	62	24	9	15	18	5	4	4	0	0	0	0	1
Ei kasvutavoitetta	64	37	5	9	4	2	1	0	0	0	0	0	3
Perustamisvuoden mukaan													
ennen 1990	68	26	13	16	20	4	2	3	1	0	0	0	0
1990–1999	66	23	13	17	20	5	4	4	1	0	0	0	1
2000–2009	60	23	21	20	29	6	4	3	1	1	0	0	3
2010 jälkeen	57	19	22	22	32	16	14	2	2	4	0	1	1

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

5.2 MAKSUVAIKEUDET

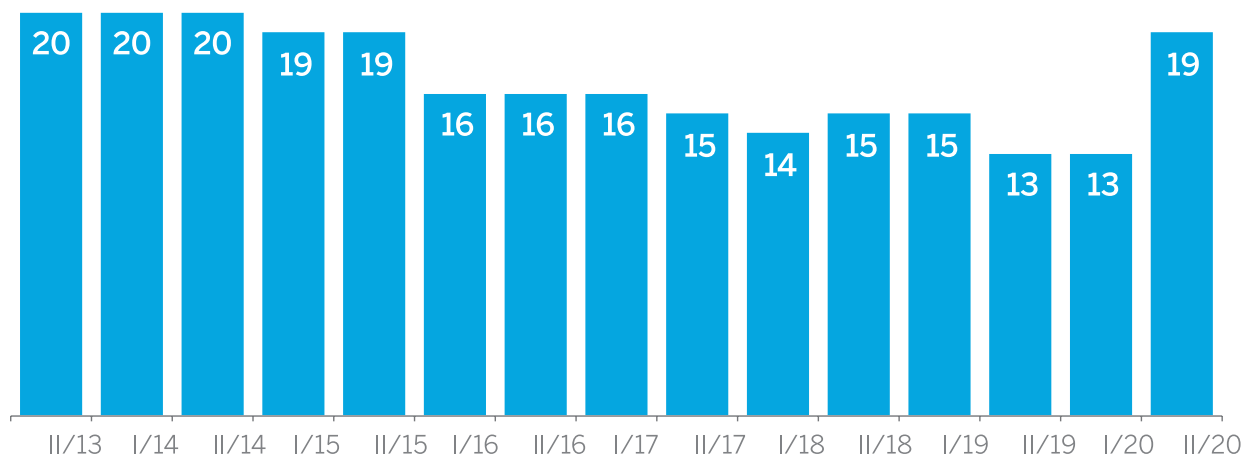
Poikkeuksellisen kevään seurauksena pk-yritysten kassatilanne on heikentynyt alkuvuodesta. Tällä kertaa 19 prosenttia yrityksistä raportoi vaikeuksista hoitaa maksujaan viimeksi kuluneen kolmen kuukauden aikana. Osuus on noussut keväästä kuudella prosenttiyksiköllä. Vaikka maksuvaikeuksia kokeneiden yritysten osuus on suuri, näyttäisi se olevan ainakin tässä vaiheessa hieman pelättyä alhaisempi.

Eniten maksuvaikeuksia on rakentamisessa ja kaupassa, joissa yrityksistä joka viides raportoi vaikeuksista hoitaa maksujaan viimeksi kuluneen

kolmen kuukauden aikana. Toimialojen välillä ei kuitenkaan ole juurikaan eroja, vaan kaikilla päätoimialoilla maksuvaikeudet ovat lisääntyneen selvästi.

Työllisyyden ja talouskasvun näkökulmasta on haastavaa, että voimakkaasti kasvuhakuisilla yrityksillä maksuvaikeudet ovat kasvaneet nopeammin kuin muilla pk-yrityksillä. Yritysten elinkaaren näkökulmasta on positiivista havaita, että nuorempien yritysten tilanne ei ole heikentynyt muita enempää, eivätkä ne ainakaan vielä kamppaile maksuongelmien kanssa oleellisesti useammin kuin muut pk-yritykset.

Kuva 22: Pk-yritysten omat maksuvaikeudet viimeisen 3 kuukauden aikana, %

Taulukko 24: Pk-yritysten omat maksuvaikeudet, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Yrityksellä maksuvaikeuksia	19	19	21	20	19
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset	Kasvuhakuiset	Asemansa säilyttäjät	Ei kasvutavoitteita	Toimintaansa lopettavat
Yrityksellä maksuvaikeuksia	24	17	23	14	27
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
Yrityksellä maksuvaikeuksia	20	19	16	18	16
Perustamisvuoden mukaan					
	ennen 1990	1990–1999	2000–2009	2010 jälkeen	
Yrityksellä maksuvaikeuksia	15	18	20	21	

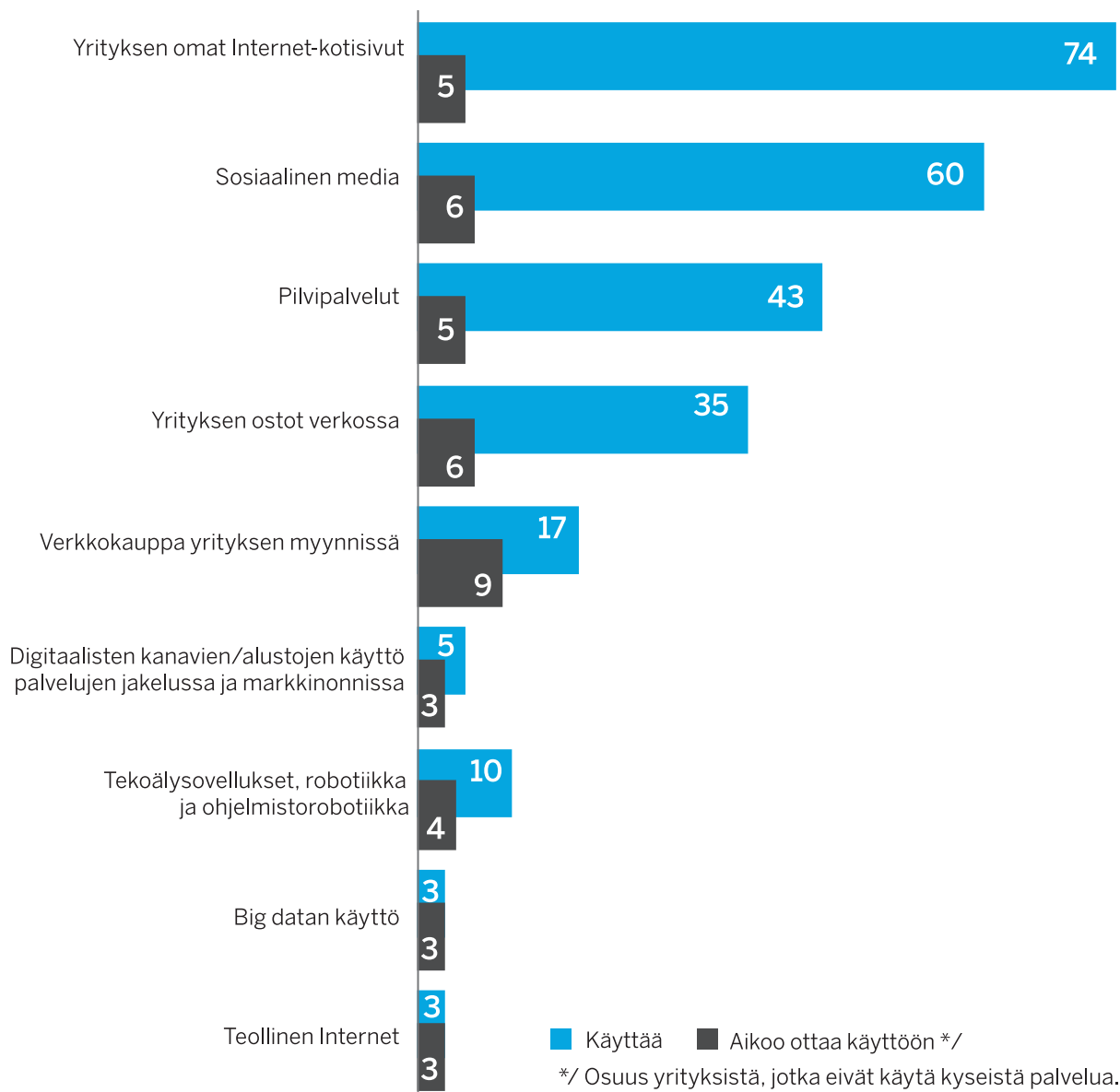
5.3 DIGITAALISUUS LIIKETOIMINNASSA

Yritysten toimintaedellytykset muuttuvat yhteiskunnallisten muutosten seurauksena. Pk-yritysten on kehityttävä, jotta ne menestyisivät ja pärjäisivät kilpailussa. Tämä on korostunut koronakriisin aikana, kun ihmisten käyttäytyminen ja yritysten toimintatavat ovat muuttuneet rajusti. Digitaalisuuden myötä uudet teknologiat, työkalut ja toimintatavat tuovat uuden ulottuvuuden yritysten näkyvyyden ja tuotteiden saatavuuden parantamiseen sekä liiketoimintatapojen ja -prosessien kehittämiseen.

Pk-yritysten digitaalisten palveluiden käytössä on tapahtunut hieman edistystä viimeisen vuoden aikana. Etenkin sosiaaliseen mediaan ja verk-

kokauppaan on panostettu enemmän. Sosiaalista mediaa käyttää nyt 60 prosenttia yrityksistä. Kasvua on vuoden takaisesta neljä prosenttiyksikköä. Käyttö on kasvanut selvästi rakentamisen, kaupan ja palveluiden toimialoilla. Verkkokaupan kautta liiketoimintaa tekee 17 prosenttia yrityksistä. Vuoden 2019 syksyn barometrissä määrä oli 14 prosenttia. Verkkokaupan käyttö on lisääntynyt rakentamista lukuun ottamatta kaikilla päätoimialoilla. Digitaalisista työkaluista verkkokaupan käyttöönottoon aiotaan myös panostaa eniten seuraavan vuoden aikana.

Kuva 23: Digitaalisten työkalujen ja palvelujen käyttö, %

Internet-kotisivujen yleisyydessä ei ole tapahtunut vuoden aikana muutosta. Ne ovat käytössä 74 prosentilla yrityksistä. Teollisuudessa ja kaupan alalla kotisivujen hyödyntäminen on yleisintä. Kasvuhakuisilla yrityksillä omat kotisivut ovat keskeinen osa näkyvyyttä. Niistä 92 prosentilla löytyy yritysp Profiili internetistä. Pilvipalvelut ovat käytössä 43 prosentilla yrityksistä. Pilvipalveluiden käyttö on yleistyntynyt vuoden aikana teollisuudessa ja vähentynyt kaupan sekä palveluiden toimialoilla.

Yritykset pitävät digitaalisuuden tuomia mahdollisuuksia eri liiketoiminnan osa-alueille pääosin merkittävänä tai kohtalaisen merkittävänä. Eniten potentiaalista hyötyä tuovat yrityskuvan vahvistaminen ja uusien asiakkaiden tavoittaminen. Digitaalisuudesta koetut hyödyt ovat nousseet hieman viime syksyyn nähden. Yhä useammalle yritykselle digitalisaatiolla on suuri merkitys yrityskuvan vahvistumiseen, uusien asiakasryhmän tavoitteluun ja kannattavuuden parantumiseen. Laajamittaista merkityksellisyyden kasvua ei kuitenkaan ole poikkeuksellisesta keväästä huolimatta havaittavissa.

Digitalisaatio on yksi keino helpottaa pk-yritysten taloushallintoon liittyviä velvoitteita ja työvaiheita. Eniten helpotusta haluttaisiin paperikuittien käsittelyyn ja selvittelyyn, joista haluttaisiin eroon.

Luopumisen halukkuus kasvaa mitä uudempi yritys on.

Muissa vaihtoehdoissa toimintojen poisjättämisestä erot ovat jokseenkin vähäisiä. Vapautuminen arvonnäveroilmoituksen laatimisesta on luopumislisan kärjessä lähes neljänneksellä yrityksistä. Viidennes yrityksistä mainitsee tuloverojen laatimisen sekä myyntisaatavien hallinnan ja perimisen.

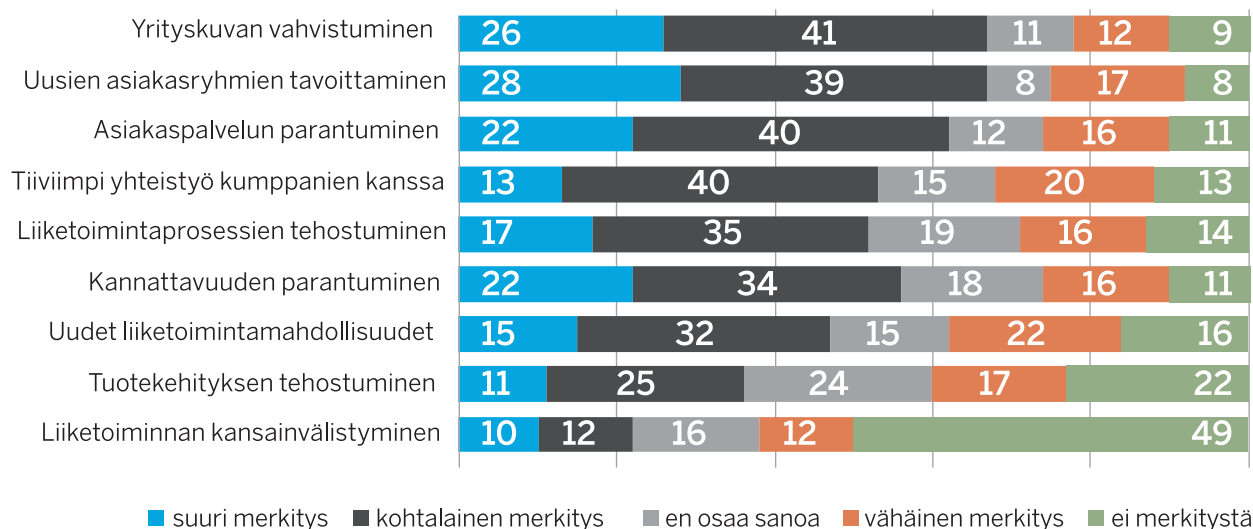
Halukkuudessa luopua ostolaskujen oikeellisuuden tarkastamisesta on kokoluokittain eroja. Yli 50 hengen yrityksistä neljännes näkee näiden poisjättämisen mahdollisuutena. Alle viiden hengen yrityksissä tämä on huomattavasti harvinaisempaa. Vain kymmenen prosenttia ilmoittaa ostolaskujen oikeellisuuden tarkastamisen olevan luopumislisalla kärkipäässä.

Myyntilaskutuksesta ei oltaisi laajasti luopumassa. Vain yhdeksän prosenttia yrityksistä kertoo tämän olevan luopumislisan kärjessä.

Taloushallinto on muuttunut sekä sähköistymisen ja digitaalisuuden että automaation ja robotiikan yleistyessä. Tämä mahdollistaa toiminnan tehostamisen ja kustannuksien laskun sekä ajantasaisen tiedon saannin.

Sähköinen taloushallinto on käytössä säännöllisesti kahdella kolmasosalla yrityksistä. Laajimmin

Kuva 24: Liiketoiminnan digitalisoitumisen merkitys, %

sähköinen taloushallinto on käytössä teollisuuden toimialalla, jossa se on käytössä vakituisesti 73 prosentilla yrityksistä. Palveluissa käyttö on hieman vähäisempää. Siellä sähköistä taloushallintoa käyttää säännöllisesti 61 prosenttia yrityksistä. Käyttö kasvaa selvästi yrityskoon kasvaessa. Alle viiden henkilön yrityksistä hieman yli puolet on ottanut kyseisen järjestelmän käyttöön.

Myynti- ja ostolaskujen vastaanotto sähköisenä verkkolaskuna suoraan taloushallintoon tai verkkopankkiin on käytössä vakituisesti yli puolilla yrityk-

sistä. Alle viiden hengen yrityksissä tämä on harvinaisempaa. Niissä järjestely on käytössä hieman yli 40 prosentilla.

Kuittien skannauspalvelua hyödyntää säännöllisesti kolmasosa pk-yrityksistä. Mobiilimaksaminen on käytössä säännöllisesti tai harvoin jo puolella yrityksistä.

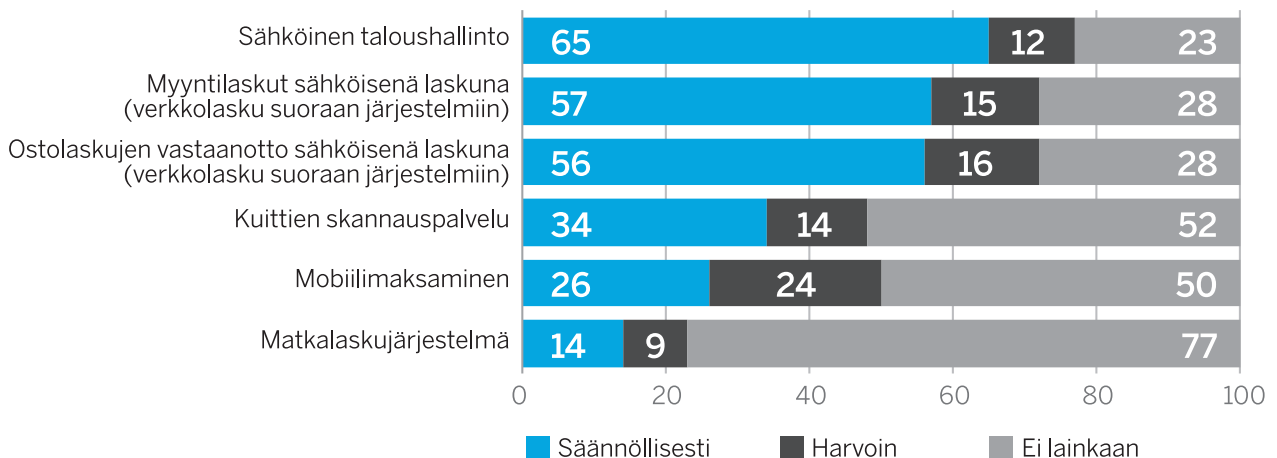
Matkalaskujärjestelmä on käytössä joko vakituisesti tai silloin tällöin vajaalla neljänneksellä yrityksistä.

Kuva 25: Mistä taloushallinnon toimista ollaan valmiita luopumaan, %, */

*/Vastaajat ovat voineet valita kolme tärkeintä vaihtoehtoa.

Kuva 26: Digitaalisten taloushallintojärjestelmien käyttö, %

6. Yhteenvedo alueellisista tuloksista

Kaikilla alueilla suhdanneodotukset ovat koronaviruksen aiheuttaman pandemian myötä miinuksella. Pahiten vaikutukset näkyvät Lapissa, jossa saldoluku tippui viime keväästä 33 yksiköllä ollen nyt miinus 21. Satakunnassa ja pääkaupunkiseudulla nähtiin myös raju pudotus, kun saldoluku laski 26 yksikköä. Pääkaupunkiseudun saldoluku pysyi kuitenkin vielä koko maan keskiarvoa selvästi parempana. Vähiten pandemia näyttää vaikuttavan Kymenlaakson, Pohjois-Karjalan ja Kainuun yritysten tulevaisuuden näkymiin. Kymenlaaksossa suhdanneodotukset tippuivat vain yhdellä ja Kainuussa ja Pohjois-karjalassa kolmella yksiköllä viime kevään barometristä.

Henkilöstön määrän muutosodotukset olivat ensi kertaa sitten finanssikriisin negatiiviset. Laskua keväästä oli 11 yksikköä. Vaikka suhdanneodotukset Kymenlaaksossa olivat tilanteeseen nähden kohtuulliset, on henkilöstön muutosnäkömät Lapin ohella alueiden huonoimmat. Rajuin pudotus henkilöstöodotuksissa oli Pohjois-Pohjanmaalla, jossa saldoluku tippui kevääseen nähden 18 yksiköllä. Positiivisimmat näkömät työpaikoista on Kainuussa, jossa saldoluku oli 7. Myös pääkaupunkiseudulla ja Helsingissä saldoluku oli selvästi positiivinen.

Pk-sektorin vientiyritysten odotukset viennin kasvuun ovat yhä koko maan tasolla positiiviset. Vaihtelu eri alueiden välillä on suurta. Etelä-Savos-

sa vientiodotukset ovat selvästi korkeimmat saldoluvun ollessa 43. Odotukset parantuivat puolen vuoden takaisesta 19 yksiköllä. Heikoimmat näkömät ovat Kymenlaaksossa. Siellä saldoluku tippui viime keväästä 34 yksiköllä ja oli nyt miinus 22. Jyrkin pudotus vientiodotuksissa on Lapissa, jossa saldoluku oli 43 yksikköä viime kevättä pienempi.

Tuonnin odotukset koko maassa laskivat puolen vuoden takaisesta 17 yksiköllä. Suurimmat odotukset ovat Etelä-Savossa ja Kainuussa. Eniten odotukset tuonnista nousivat Kainuussa, jossa saldoluku kipusi 51 yksiköllä viime keväästä. Heikoimmat näkömät tuonnissa ovat Keski-Suomessa ja Satakunnassa. Suurin pudotus puolesta vuodesta tapahtui Pohjois-Pohjanmaalla saldoluvun vajo-
tessa 70 yksiköllä.

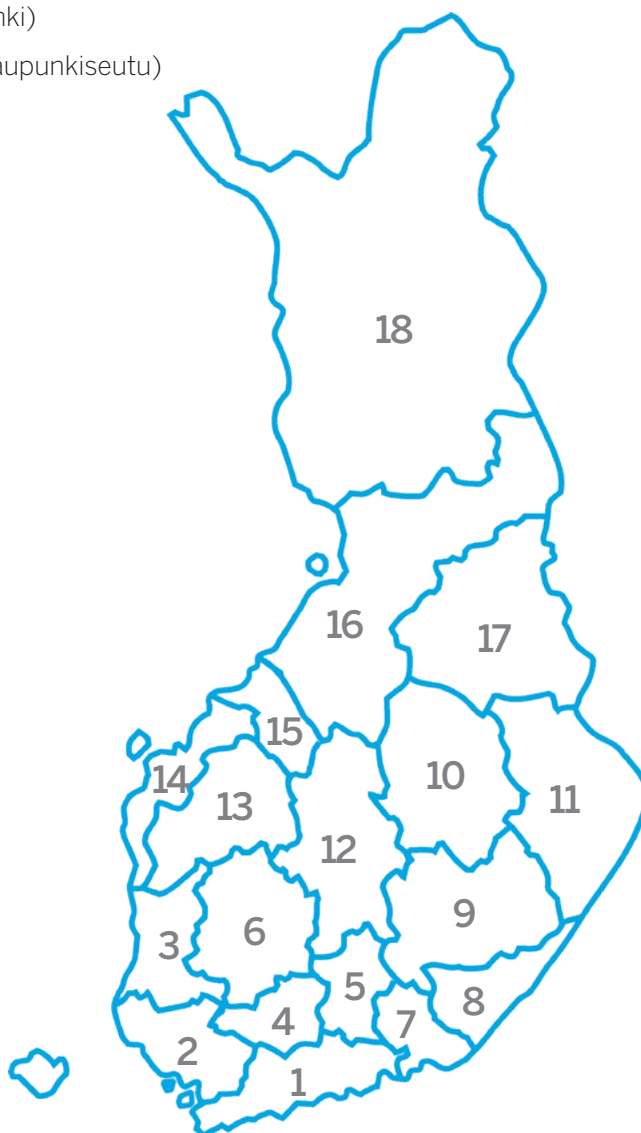
Kaikkien alueiden investointien saldoluku oli miinusmerkkinen. Useamman vuoden jatkunut investointien negatiivinen vire ja koronaviruksen aiheuttama selvä pudotus investoinneissa on huolestuttavaa pitkän aikavälin kasvun kannalta. Vähiten odotukset ovat negatiivisia Helsingissä, jossa saldoluku on miinus neljä. Investointiodotuksissa heikoimmat näkömät ovat Lapissa. Suurin tiputus viime vuoteen nähden on Pohjois-Savossa ja Päijät-Hämeessä. Yllättäen Kainuussa ja Etelä-Savossa investointiodotukset piristyivät puolen vuoden takaiseen nähden. Molempien saldoluvut olivat kuitenkin yhä negatiiviset.

Taulukko 25: Suhdannenäkymät osatekijöittäin seuraavan 12 kuukauden aikana, saldoluvut

	Yleiset suhdannenäkymät	Liikevaihto	Henkilökunnan määrä	Investointien arvo	Vientiyritysten odotukset viennin arvosta	Tuontiyritysten odotukset tuonnin arvosta	Tuotantokustannukset	Kannattavuus	Vaka-varaisuus	Innovaatiot, tuotanto ja tuotteiden kehitys
Helsinki	-8	3	5	-4	11	0	22	-6	1	24
Pääkaupunkiseutu	-4	8	5	-7	11	13	23	4	8	21
Uusimaa	-13	-6	-1	-15	5	0	24	-10	1	15
Varsinais-Suomi	-15	-5	-3	-12	17	19	25	-14	-2	8
Satakunta	-8	-8	-8	-15	6	-17	27	-15	3	11
Kanta-Häme	-7	-4	-8	-19	11	10	27	-6	0	0
Päijät-Häme	-5	-2	1	-14	0	20	25	-4	8	10
Pirkanmaa	-12	4	0	-14	22	17	30	-13	2	10
Kymenlaakso	-2	-9	-13	-23	-22	-13	28	-21	-5	-5
Etelä-Karjala	-15	-6	3	-9	22	21	28	-10	-5	1
Etelä-Savo	-6	3	1	-12	43	36	32	7	16	15
Pohjois-Savo	-11	-6	-8	-21	1	11	30	-11	-4	5
Pohjois-Karjala	-4	0	0	-22	20	8	29	-4	7	12
Keski-Suomi	-15	-7	-7	-25	-7	-29	27	-18	-1	6
Etelä-Pohjanmaa	-12	-4	-3	-20	7	25	26	-12	1	2
Pohjanmaa	-13	-2	-2	-11	13	13	28	-10	2	22
Keski-Pohjanmaa	-15	-9	2	-18	-5	28	23	-10	4	11
Pohjois-Pohjanmaa	-9	-1	-6	-14	3	-19	29	-7	5	13
Kainuu	-7	3	7	-10	3	29	18	0	-3	24
Lappi	-21	-19	-16	-27	-13	1	12	-15	-2	7
Koko maa	-11	-2	-2	-13	10	6	25	-9	2	13

Pk-yritysbarometrin aluejako

1. **Uusimaa, erilliset raportit:**
 - **Helsinki**
 - **Pääkaupunkiseutu** (pl. Helsinki)
 - **Uusimaa** (pl. Helsinki ja Pääkaupunkiseutu)
2. **Varsinais-Suomi**
3. **Satakunta**
4. **Kanta-Häme**
5. **Päijät-Häme**
6. **Pirkanmaa**
7. **Kymenlaakso**
8. **Etelä-Karjala**
9. **Etelä-Savo**
10. **Pohjois-Savo**
11. **Pohjois-Karjala**
12. **Keski-Suomi**
13. **Etelä-Pohjanmaa**
14. **Pohjanmaa**
15. **Keski-Pohjanmaa**
16. **Pohjois-Pohjanmaa**
17. **Kainuu**
18. **Lappi**

Lisäksi tehdään raportit
Hämeen, Kaakkois-Suomen, Pohjanmaan ja
Uudenmaan ELY-alueille sekä Keski-Pohjanmaan Yrittäjien alueelle.

SUOMEN YRITTÄJÄT

Mannerheimintie 76 A, 00250 Helsinki
PL 999, 00101 Helsinki
toimisto@yrittajat.fi, puhelin 09 229 221
yrittajat.fi

ETELÄ-KARJALAN YRITTÄJÄT

Valtakatu 51, 53100 Lappeenranta
www.yrittajat.fi/etelakarjala
ekytoimisto@yrittajat.fi, puh. 050 325 7518

ETELÄ-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Alvar Aallon katu 3, 60100 Seinäjoki
www.yrittajat.fi/etelapohjanmaa
epy@yrittajat.fi, puh. 06 420 5000

ETELÄ-SAVON YRITTÄJÄT

Maaherrankatu 14, 50100 Mikkeli
www.yrittajat.fi/etelasavo
esy@yrittajat.fi, puh. 0500 651 312

HELSINGIN YRITTÄJÄT

Urho Kekkosen katu 2 C, 00100 Helsinki
www.yrittajat.fi/helsinki
toimisto.helsinki@yrittajat.fi, puh. 050 575 2353

HÄMEEN YRITTÄJÄT

Sibeliuksenkatu 11 A 1, 13100 Hämeenlinna
www.yrittajat.fi/hame
hame@yrittajat.fi, puh. 010 229 0390

KAINUUN YRITTÄJÄT

Kauppakatu 26 A, 87100 Kajaani
www.yrittajat.fi/kainuu
kainuu@yrittajat.fi, puh. 044 7287 100

KESKI-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Ristirannankatu 1, 67100 Kokkola
www.yrittajat.fi/keskipohjanmaa
kpy@yrittajat.fi, puh. 050 338 8029

KESKI-SUOMEN YRITTÄJÄT

Kauppakatu 28 B, 40100 Jyväskylä
www.yrittajat.fi/keskisuomi
ksy@yrittajat.fi, puh. 010 425 9200

KYMEN YRITTÄJÄT

Käsityöläiskatu 4, 45100 Kouvola
www.yrittajat.fi/kymi
toimisto.kymi@yrittajat.fi, puh. 044 012 4190

LAPIN YRITTÄJÄT

Aittatie 3, 96100 Rovaniemi
www.yrittajat.fi/lappi
toimisto.lappi@yrittajat.fi, puh. 0400 898 200

PIRKANMAAN YRITTÄJÄT

Kehräsaari B, 2. krs, 33200 Tampere
www.yrittajat.fi/pirkanmaa
toimisto@pirkanmaanyrittajat.fi, puh. 03 251 6500

POHJOIS-KARJALAN YRITTÄJÄT

Länsikatu 15, 80110 Joensuu
www.yrittajat.fi/pohjoiskarjala
merja.blomberg@yrittajat.fi, puh. 050 367 5194

POHJOIS-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Isokatu 4, 90100 Oulu
www.yrittajat.fi/pohjoispohjanmaa
ppy@yrittajat.fi, puh. 010 322 1980

PÄIJÄT-HÄMEEN YRITTÄJÄT

Vesijärvenkatu 15, 15140 Lahti
www.yrittajat.fi/paijathame
toimisto@phyrittajat.fi, puh. 050 566 0343

PÄÄKAUPUNKISEUDUN YRITTÄJÄT

Otakaari 5 A, 02150 Espoo
www.yrittajat.fi/paakaupunkiseutu
psy@yrittajat.fi, puh. 010 422 1400

RANNIKKO-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Raastuvankatu 12-14 D, 65100 Vaasa
www.yrittajat.fi/rannikkopohjanmaa
toimisto.rannikko-pohjanmaa@yrittajat.fi,
puh. 050 463 2370

SATAKUNNAN YRITTÄJÄT

Isolinnankatu 24, 28100 Pori
www.yrittajat.fi/satakunta
satakunta@yrittajat.fi, puh. 050 312 9301

SAVON YRITTÄJÄT

Kauppakatu 28 B, 3. krs, 70110 Kuopio
www.yrittajat.fi/savo
savo@yrittajat.fi, puh. 044 368 0507

UUDENMAAN YRITTÄJÄT

Rantakatu 1, 2. krs, 04400 Järvenpää
www.yrittajat.fi/uusimaa
uusimaa@yrittajat.fi, puh. 010 231 3050

VARSINAIS-SUOMEN YRITTÄJÄT

Brahenkatu 20, 20100 Turku
www.yrittajat.fi/varsinaissuomi
vsv@yrittajat.fi, puh. 02 275 7100

FINNVERA OYJ

Vaihde 029 460 11
Puhelinpalvelu 029 460 2580
Sähköposti etunimi.sukunimi@finnvera.fi
www.finnvera.fi

PÄÄKONTTORIT

HELSINKI

Porkkalankatu 1, PL 1010, 00101 Helsinki

KUOPIO

Kallanranta 11, PL 1127, 70111 Kuopio

TOIMIPISTEET

HELSINKI

Porkkalankatu 1, PL 1010, 00101 Helsinki

JOENSUU

Länsikatu 15, rak. 3 B, 80110 Joensuu

JYVÄSKYLÄ

Piippukatu 11, 40100 Jyväskylä

KAJAANI

Kalliokatu 4, 87100 Kajaani

KUOPIO

Kallanranta 11, PL 1127, 70111 Kuopio

LAHTI

Askonkatu 2, 7. krs, 15140 Lahti

LAPPEENRANTA

Brahenkatu 4, 53100 Lappeenranta

MIKKELI

Jääkärintie 10 A, 2. krs, 50100 Mikkeli

OULU

Sepänkatu 20, 90100 Oulu

PORI

Itäpuisto 7, 5. krs, 28100 Pori

ROVANIEMI

Rovakatu 28, 96200 Rovaniemi

SEINÄJOKI

Frami D, Tiedekatu 2, 60320 Seinäjoki

TAMPERE

Kalevantie 2, 33100 Tampere

TURKU

Humalistonkatu 1, 20100 Turku

VAASA

Virastotalo, Wolffintie 35, 65200 Vaasa

PIETARIN EDUSTUSTO

FINNVERA PLC

REPRESENTATIVE OFFICE IN ST. PETERSBURG

Finland House
Ul. Bolshaya Konyushennaya 4-6-8
191186 St. Petersburg, Russia

PL 150, 53501 Lappeenranta
puh. +358 405 088 956

OSLON EDUSTUSTO

Thomas Heftyes gate 1,
0244 Oslo, Norway
puhelin +47 9542 2 131,
+358 405 088 956

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ

Aleksanterinkatu 4–10, 00170 Helsinki
puhelin 0295 16001
www.tem.fi

ETELÄ-POHJANMAAN ELY-KESKUS

Alvar Aallon katu 8, 60100 Seinäjoki
Vaasan toimipaikka
Wolffintie 35, 6. krs, 65100 Vaasa
Kokkolan toimipaikka
Pitkäsillankatu 15, 67100 Kokkola
puhelin 0295 027 500
ely-keskus.fi/etela-pohjanmaa

ETELÄ-SAVON ELY-KESKUS

Jääkärintie 14, 50100 Mikkeli
puhelin 0295 024 000
ely-keskus.fi/etela-savo

HÄMEEN ELY-KESKUS

Kirkkokatu 12, 15140 Lahti
Hämeenlinnan toimipaikka
Birger Jaarlin katu 15, 13100 Hämeenlinna
puhelin 0295 025 000
ely-keskus.fi/hame

KAAKKOIS-SUOMEN ELY-KESKUS

Salpausselänkatu 22, 45100 Kouvola
Lappeenrannan toimipaikka
Villimiehenkatu 2 B, 53100 Lappeenranta
puhelin 0295 029 000
ely-keskus.fi/kaakkois-suomi

KAINUUN ELY-KESKUS

Kalliokatu 4, 87100 Kajaani
puhelin 0295 023 500
ely-keskus.fi/kainuu

KESKI-SUOMEN ELY-KESKUS

Cygnaeuksenkatu 1, 40100 Jyväskylä
puhelin 0295 024 500
ely-keskus.fi/keski-suomi

LAPIN ELY-KESKUS

Hallituskatu 3 B, 96100 Rovaniemi
Kemin toimipaikka
Valtakatu 28, 94100 Kemi
puhelin 0295 037 000
ely-keskus.fi/lappi

PIRKANMAAN ELY-KESKUS

Yliopistonkatu 38 (Attila), 33100 Tampere
puhelin 0295 036 000
ely-keskus.fi/pirkanmaa

POHJANMAAN ELY-KESKUS

Wolffintie 35 B, 5. krs, 65200 Vaasa
Kokkolan toimipaikka
Pitkäsillankatu 15, 67100 Kokkola
puhelin 0295 028 500
ely-keskus.fi/pohjanmaa

POHJOIS-KARJALAN ELY-KESKUS

Kauppakatu 40 B, 3. krs., 80100 Joensuu
puhelin 0295 026 000
ely-keskus.fi/pohjois-karjala

POHJOIS-POHJANMAAN ELY-KESKUS

Veteraaninkatu 1, 90100 Oulu
puhelin 0295 038 000
ely-keskus.fi/pohjois-pohjanmaa

POHJOIS-SAVON ELY-KESKUS

Kallanranta 11, 70100 Kuopio
Joensuun toimipaikka
Kauppakatu 40 B, 80100 Joensuu
puhelin 0295 026 500
Mikkelin toimipaikka
Jääkärintie 14, 50100 Mikkeli
www.ely-keskus.fi/pohjois-savo

SATAKUNNAN ELY-KESKUS

Yrjönkatu 20, 28100 Pori
puhelin 0295 022 000
ely-keskus.fi/satakunta

UUDENMAAN ELY-KESKUS

Opastinsilta 12 B, 5. krs, 00520 Helsinki
puhelin 0295 021 000
ely-keskus.fi/uusimaa

VARSINAIS-SUOMEN ELY-KESKUS

Itsenäisyydenaukio 2, 20800 Turku
puhelin 0295 022 500
ely-keskus.fi/varsinais-suomi
Porin toimipiste
Yrjönkatu 20, 28100 Pori
puhelin 0295 022 500

Suomen Yrittäjät
Mannerheimintie 76 A,
00250 HELSINKI
PL 999, 00101 HELSINKI

puhelin 09 229 221

yrittajat.fi

Finnvera Oyj
Porkkalankatu 1,
PL 1010, 00101 Helsinki
Kallanranta 11,
PL 1127, 70111 Kuopio

Valtakunnallinen vaihde:
020 460 11
finnvera.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työ- ja elinkeinoministeriö
Aleksanterinkatu 4–10,
00170 Helsinki

puhelin 0295 16001

tem.fi